

REVISTA PEDAGOGICĂ

INȘTIINȚĂRI

I. Persoanele cari voesc să rămână încă abonați ai acestei re-
viste, vor bine-voi a trimite abonamentul înainte.

II. Orce privește Redacția și Administrația revistei se va adresa
subsemnatului.

ENIŪ-BĂLTEANU

București, Calea Moșilor 138

PRACTICA PEDAGOGICA

TOAMNA

Lecție de probă din *Invățămîntul real*

Ținută la 1 Octombrie în clasa II-a la școala de aplicație de pe lângă școala normală de institutori.

A. Planul

I. Repetiție („despre Vară”) și prepararea lecțiunii	10	minute
II. Anunțarea materiei și Tratarea [analiza diverselor fapte și fenomene proprii anotimpului, ce se tratează]	17	”
Pausa: Un cântec și mișcări gimnastice		
	3	”
III. Rezumatul [Sintesa și asociațiunea] a) Oral	5	”
b) Citirea bucății respective din Cartea de citire de către propunător și de către elevi.		
	7	”
IV. Aplicațiune [Reguli morale]	3	”
V. Semnalarea lecției		”
	<u>45</u> minute.	

Observațiuni prealabile. 1. Lecțiunea aceasta se face în urma unei excursiuni, întreprinsă cu copiii — într'una din zilele acestui anotimp — cu scopul de a-i cunoște notele caracteristice (cu elevii mei s'a făcut).

2. Propunătorul se îngrijește a avea la îndemână tablele din *Invățămîntul intuitiv: Viea și Poamele.*

3. Copiii au de mai înainte cunoscute unele noțiuni ca anotimp, cereale, etc. asupra căror noțiuni nu-i nevoie să se mai insiste acum.

4. Câte-va părți din lecțiune ar putea fi foarte bine omise, ca materie prea grea pentru clasa II-a. Inșă, fiind-că se găsește în carte și, fiind-că lecția se face pe baza cărții, le menținem.

5. Dacă lecțiunea este a se trata ora I, se cercetează mai întâiu curățenia cu 5 minute înainte de începerea lecțiunii; după aceea se face rugăciunea, cu care se începe propunerea

B. Desfășurarea lecțiunii conform punctelor din plan

I. Ce aveți ora aceasta? N.—Despre ce-ați învățat voi mai de curând la Invățămîntul real? — Numește-mi anotimpurile despre cari ați învățat voi. — Gândiți-vă cu toți la cele ce-ați învățat despre vară! — Când sunt căldurile cele mai mari? — Cum mai zicem în loc de călduri mari? (arșiță) — În ce lună începe vara? — Câte luni ține ea? — Numiți-mi acele luni? — În care din aceste luni sunt căldurile cele mai mari? — Cum se mai numește luna lui Iulie din pricina arșiții celei mari? (luna lui *Cuptor*). — Ce fac școlarii atunci? — Așa! «In luna lui Iulie, învățătorii și școlarii se odihnesc, au «vacanții de la școală»! Spune și tu aceasta, N! — Cum se chiamă luna care urmează după Iulie? — Cum sunt căldurile în August? — Așa! «Căldura se mai potolește în August și «vremea e tocmai bună ca să începem iarăși școala»! Când ați început voi să veniți din nou la școală?

Ce se întîmplă vara cu *apa* din pricina căldurii? (ploi). — Ce folos aduce ploaia în timpul veri? — Cine mișcă norii de la un loc la altul? — Ce-ați mai observat voi câte o dată pe vremea când plouă? — Ce vreme zicem noi că este, când plouă împreună cu vînturi mari? — (vreme furtunoasă). — De ce trebuie să vă păziți voi în timpuri furtunoase?

Vara, când vremea e liniștită, ce animale vedem noi în aer sburând? — Numiți câte-va paseri, cari zboară mai pre sus în aer. — In totdeauna rămân berzele și cocoriile la noi? — Când pleacă? — Se mai întorc ele la noi? — Cum le numim fiind-că pleacă și iarăși se întorc? Numiți-mi câte-va *paseri călătoare*?

Ce fac *cerealele* vara din pricina arșiței celei mari? Numiți-mi cereale, care se coc vara? (rapița, grâul, orzul, ovésul, sęcara, meiul). Ce fac muncitorii de la țară cu cerealele după ce s'au copt? — Și după ce le-au secerat, ce fac cu ele? Priviți tabloul acesta! (Se arată tabloul intuitiv cu treeratul, moara, etc.). Ce ne arată el? Arată-mi locul din tabloù, unde se înfățișează treeratul? Cu ce se treeră? — Dar aci, ce vedeți? (chipul morii). La ce slujește moara?

Ce fac și *fructele* din pricina arșiței celei mari? — Numiți-mi fructe, cari se coc vara, N. N. N. — Cum se numesc fructele cari se coc vara? (văratice).— Când se mai coc alte fructe?

II. Băgați de seamă! Astă-dîi vom învăța ceva nou. (Desvîlind farfuria cu struguri și câte-va poame). Ce am aci? Fiindcă aceste sunt bune de mâncat, cum sunt ele? (coapte) Când se coc strugurii? (toamna). Despre toamnă o să vorbim astăzi.

Mi-ați spus că unele fructe se coc toamna. Numiți-mi acele fructe! — Priviți! Ce am aci? (tabloul «Viea și Poamele»). Il voi arăta pe rînd la fie-care despărțimînt, orî-ce școlar cu minte rămîne la loc și privește! (Se așează în urmă tabloul în fața elevilor). Ce vedeți aci? Spune-mi ceva despre struguri, N. Cum se chiamă pomișorul pe care cresc strugurii? — Cum numiți locul unde sunt sădite vițele? — Cari dintre voi au fost la vie? (Răspunsul se cere numai de la aceștia). — Ce se face cu strugurii când s'au copt? — Cine dintre voi a fost vre-o dată la culesul viilor? — Cum vă simțiți voi când mergeți la culesul viilor? Cum ziceți, când vă simțiți bine, veseli? (ne place....) Da! Culesul viilor este o muncă plăcută și veselă! Unde duc oamenii strugurii culeși? (eramă) — Și în *cramă*, ce se face cu ei (... lin, teasc). Cum se numește zeama care curge din struguri? — In ce se preface mai pe urmă *mustul*? — In ce păstrăm vinul? — Unde așezăm butoalele? — La ce ne folosește vinul? — Cum trebuie să bem vinul, pentru ca să ne fie de folos? — Cum se numesc oamenii cari bea peste măsură? — Dacă vinul este așa de folos, cum putem noi să avem cât de mult? (viî multe). Așa! dacă vom avea viî multe, vom avea și must mult de vînzare și ne va mai rămîne și de bîut; ca să nu mai bem țuica stricată de la cârciumari!

Spune-mi ceva despre culesul strugurilor. — Spune-mi despre must. — La ce ne folosește vinul? Ce este mai bine să bem, vin orî țuică? — Ce trebuie să facem ca să avem vin cât de mult?

Numiți și alte *poame*, care se coc tot toamna (mere, pere, persici, gutui, *prune*). — Ce se face din *prune*? — Cum se scoate țuica din *prune*? — Cum se numesc casele în care se face țuică? — (*povarne* sau *velnițe*). Țuica ne folosește tot atât de mult ca vinul? — Așa! Țuica să fie numai de leac!

Așa dar, în ce anotimp se scoate vinul din struguri și țuica din *prune*? — Vedeți, strugurilor le-a trebuit toată căldura verii și cea de la începutul toamnei ca să se poată coace! Ascultați! Și toamna este tot așa de lungă ca și vara; și toamna ține tot 3 luni. Numiți acele luni!

Cum merge soarele toamna, pe sus ori măi pe jos? Cum sunt zilele toamnei față cu ale verii? — Cum sunt nopțile? Toamna cerul este tot așa de limpede ca în timpul verii? — În zilele de toamnă ce-ați observat voi în aer? (ceață). În ce timp al zilei se află multă ceață? — Aceasta o putem spune așa: «în timpul toamnei, dimineața și seara aerul este plin de ceață!» Spune și tu aceasta, N! — Ascultați! Toamna, vremea este foarte răcoroasă și noaptea e frig! — Cum e vremea în timpul toamnei? — Ce ni se întâmplă din cauza timpului rece? — Vedeți! Voi să nu ieșiți cu haine prea subțiri și să nu vă jucați pe-afară până asudați; căci se poate să vă bolnăviți! Nică să umblați cu picioarele în ghete rupte prin umezeală! Ce trebuie să faceți toamna ca să nu vă bolnăviți?

Spune-mi despre facerea țuicii, N! Cât ține toamna? Numeste-mi lunile de toamnă? Cum sunt zilele și nopțile de toamnă? Ce observați în aer toamna? De ce trebuie să vă păziți? — Care dintre voi a fost la țară? — Ce lucrează, în acest anotimp, muncitorii? (cosirea fânului, strângerea porumbului, cartofilor, etc). Cum se strânge *fânul*? — Cum trebuie să fie locul unde se păstrează fânul? De ce folos este fânul? — Mi-ați spus și despre *porumb*. Cum culeg muncitorii porumbul? Cu ce-l taie? Vino și desemnează secera, N. În ce păstrează sătenii porumbul cules? — La ce folosește porumbul? Mi-ați spus încă și de cartofi! Când se culeg și cartofii? La ce folosesc? — Afară de acestea, ce se culege tot în timpul

toamnei ? (legumele sau zarzavaturile). Numiți câte-va legumi ! Unde se păstrează legumele ? La ce folosesc legumele ? Așa ! legumele ne sunt de mare folos ! Ce trebuie să facem dar ? — Ascultați ! legumele mai fac încă și frumusețea grădinei ! Și e bine să le cultivăm noi ; iar nu să le cumpărăm de la Sârbî și Bulgari. Ce mai fac legumele ? N. Ce trebuie să facem dar ?

Spune-mi despre fân ? Spune-mi despre porumb ? Spune-mi despre cartofi ? — despre legume ?

Ce mai fac încă sătenii toamna ? (ară). Cu ce ară ? După ce-au arat, ce fac ei ? — Și peste sămăntură, ce mai fac ei ? (grăpează).

Dar la orașe, ce se face în acest timp tot pentru hrană ? (se taie vite mari și mici). Numiți-mi vite care se taie pentru carnea lor ? — Cum se numește locul, unde se taie aceste vite ? (Zalhana, scaun, abatoriu). Cine taie vitele ? — Ce se face din cărnurile vitelor tăiate ?

Maî către sfârșitul toamnei, când vă sculați voi dimineața, ce vedeți pe case, așa ca praful ? (bruma). Dar vara, ce cădea noaptea pe case, pe pomii și pe florii ? (roua). Vedeți, și bruma este tot un fel de rouă, dar maî puțin umedă, care cade tot în timpul nopții. — Ce este și bruma ?

Cum erau frunzele arborilor în timpul veriî ? (dese și verzi). Ce se întâmplă cu frunzele toamna ? Așa ! «Frunzele îngălbinesc și cad pe rând, suflate de vînt la pămînt ! «Spune și tu aceasta N. — cor. Dacă frunzele cad, cum rămân arborii ? — Numiți-mi un arbore căruia nu-î cad frunzele ? — Așa ! Bradul nu vrea să știe de toamnă și nici măcar de gerul iernii !

Spune-mi despre arat ? etc. — Spune-mi despre tăiatul vițelor ? — Spune-mi despre brumă ? Ce se întâmplă cu frunzele arborilor ? — Căruî arbore nu-î cad frunzele ?

Pausa: Ce anotimp avem acum ? — Ce anotimp este înaintea toamnei ? Dar înaintea veriî ? — Cu toți dar «Cântecul primăverii». — Mișcări gimnastice, la comandă.

III. a) Despre ce ați învățat azi ? Numiți-mi fructele, cari se coc toamna ? Spune-mi despre culesul strugurilor ? — Spu-

ne-mi despre culesul prunelor și fabricarea țuicii? Ce bucate au mai rămas pe câmp până în acest anotim? Spune-mi ceva despre culesul porumbului și al cartofilor? — Ce se mai culege toamna? — Spuneți despre cosirea fânului, N. — Ce mai fac muncitorii toamna? — Ce se face la orașe toamna, pentru hrană? Cum se numește locul, unde se taie vitele? — Cât ține toamna? — Numiți-mi lunile de toamnă? — Cum merge soarele toamna? Cum sunt zilele? Cum nopțile? — Cum e cerul? Ce observăm dimineața și seara? — Cum e aerul în timpul nopții? Ce ni se întâmplă din cauza aerului rece? Spuneți-mi despre brumă? Ce se întâmplă cu frunzele arborilor? Numește-mi un arbore, căruia nu-î cad frunzele.

b) Acestea, despre toamnă, se află și în cărțile voastre de citire. Aveți să scoateți cărțile, la comandă! 1, 2, 3! Deschi-deți la pag. 30, bucata de citire cu No. 29.

Propunătorul citește cât se poate de estetic, rar și cu voce clară, bucata respectivă din cartea de citire. În urmă o citesc pe rând 2—3 dintre elevii mai buni; în timpul, când elevii citesc, vecinii lor numără la pauze. Strângeți cărțile! 1, 2, 3.

IV. Povețele morale, prevăzute în plan la acest punct, s'au făcut deja în desfășurarea lecției, la tratare. — Iar ca aplica-țiune se dă să se citească din carte de 3 ori bucata de citire, care a fost obiectul lecției de față.

V. Ce aveți pentru lecția viitoare de învățămînt real?

P. Rădulescu.

Elev normalist în clasa IV de
la Școala de Institutori

FIERBERE-EVAPORARE

LECȚIE DE PROBĂ DIN INVĂȚĂMÎNTUL REAL

Ținută în 8 Octombrie, în clasa IV-a a Școlii de aplicație de pe lângă școala normală de Institutori

A) Planul

I. Repetire. — II. Anunțarea lecțiunii. — III. Lecțiunea.

1) Fierbere-vaporizare. — 2) Legi. — 3) Evaporare.

IV. Aplicațiuni. — V. Resumat.

B) Tratarea

I. — Repetire despre întrebuițările termometrului, despre transformarea gradelor Celsius în Réaumur și vice-versa.

II. — Luați seama! Astăzi vă voi vorbi despre alt-ceva; voi veți învăța ce-va nou. Numai cât fiți cu luare aminte, ședeți frumos și băgați de seamă la cele ce vă voi spune eu, ca să le țineți minte și să le puteți spune și voi când veți fi întrebați.

III. — 1) Ascultați: Ce se întâmplă cu apa dintr-o oală când o punem la foc și o încălzim din ce în ce mai tare? Țineți minte: mișcarea aceea ce se produce în apă se cheamă *fierbere*, iar prefacerea apei în aburi (vapori) se cheamă *vaporizațiune*.

2. Se arată un vas cu apă care fierbe și un termometru. Din ce metal e făcut vasul acesta? Cam ce presiune credeți voi că e acum? La câte grade fierbe apa? Când am voit să grăduim termometrul și l-am pus în apă care fierbea, câte grade am însemnat la nivelul mercurului? Așa dar apa fierbe tot-d'auna la 100 C., însă țineți minte: numai într'un vas de metal și la presiunea de 0,76 cm., apa fierbe la 100. În alt-fel de vase și la alte presiuni numai fierbe la 100. Ce trebuie dar să facem ca apa să fiarbă în tot-d'auna la aceeași temperatură?

Ei bine, aceasta se mai zice că să fie în *aceleași impregiurări*. — Așa dar, cum trebuie să fie apa ca să fiarbă în tot-d'auna la aceeași temperatură?

Țineți minte dar: *Apa, în aceleași impregiurări, fierbe în tot-d'auna la aceeași temperatură.*

Luată seama: alcoolul (spirtul curat) pus într'un vas de metal și în aer la presiunea de 0,76 cm., fierbe în tot-d'auna la 80°. La ce temperatură fierbe alcoolul? Dar ce trebuie să facem ca alcoolul să fiarbă în tot-d'auna la aceeași temperatură? Așa dar, putem zice despre alcool ca și despre apă: *Alcoolul, în aceleași împrejurări, fierbe în tot-d'auna la aceeași temperatură.*

Băgați de seamă: s'au făcut încercări și s'a văzut că și alte substanțe, precum e laptele, etc., puse în aceleași condițiuni fierb în tot-d'auna la aceeași temperatură. Ce fel de corpuri sunt apa, alcoolul, laptele, etc.? Cum se poate zice dar despre toate? Ei bine, aceasta e o lege, o voi scrie și pe tablă: *Ori-ce corp ligid, în aceleași împrejurări, fierbe în tot-d'auna la aceeași temperatură.*

Se face atent un copil să observe numărul de grade ce arată termometrul pe când apa fierbe. Se observă că temperatura rămâne neschimbată. Ei bine, țineți minte, la toate licidele, în tot timpul cât ține fierberea temperatura rămâne neschimbată: la apă ați văzut că termometrul arată 100°; la alcool, când fierbe, termometrul arată mereu 80°, și așa mai departe. Cum vom putea spune aceasta despre ori-ce corp ligid? *Temperatura unui corp ligid, în tot timpul cât ține fierberea sa, rămâne neschimbată.*

Se scrie pe tablă. Se face apoi un mic resumat.

Pausă: cântare, mișcări gimnastice.

Să citească legea întâia, N. Cum trebuie să fie dar un corp ligid ca să fiarbă în totdauna la aceeași temperatură? — Așa, căci în alte împrejurări se schimbă temperatura fierberii. Ați văzut că în vasul acesta apa fierbe la 100°, ei bine, într'un vas de sticlă apa fierbe la 101° (dupe puțință se și arată). La ce presiune am zis noi că trebuie să fie apa ca să fiarbă la 100°? — Așa, tot-d'auna când voim ca apa din vasul acesta să fiarbă la aceeași temperatură (100° C.), trebuie ca presiunea să fie de 0,76 cm. Când se schimbă presiunea se schimbă și temperatura fierberii. Într'o oală astupată cu un capac, tot la

100° fierbe apa? La ce temperatură, mai mare ori mai mică ca 100°? De ce? — Așa dar când presiunea crește și apa fierbe la o temperatură mai înaltă. Dar, sus pe un munte — gândiți-vă cu toții — cum e presiunea? La ce temperatură fierbe apa dar? De ce? Așa dar când presiunea e mică și apa fierbe la o temperatură mai mică.

Se face experiența lui Franklin.

De ce a început apa a fierbe? (Neștiind copiii se explică de către propunător). Țineți dar, minte: Când presiunea e mică și apa fierbe la o temperatură mai mică.

Se stabilește apoi că *temperatura fierberii variază cu presiunea*. Se scrie și pe tablă.

3) Ce fac spălătoresele cu rufele ude ca să le usuce? Ce se face cu apa din ele? (... se preface în aburi). Dar apa din ele nu-î așa de caldă ca să fiarbă, la ce temperatură dar se preface ea în aburi? Ce ați observat voi la apa dintr'un vas, lăsat mai multă vreme în aer liber? Ce se întâmplă cu ea? Ce se întâmplă ~~vara, când sunt călduri mari, cu~~ părțile și bălțile? De ce? Dar apa din bălți nu-î așa de caldă ca să fiarbă! La ce temperatură dar se preface ea în aburi? Prefacerea aceasta a apei în vaporii (aburi), la temperatura ordinară, se chiamă *evaporațiune*. Cum am numit noi prefacerea apei în aburi, atunci când apa fierbe? Ce deosebire este dar între *vaporizațiune* și *evaporațiune*? Afară de aceasta mai e și altă deosebire; țineți minte: când fierbe apa și se *vaporizează* (se produce adecă *vaporizațiune*) atunci se formează aburi din toată apa câtă e în vas; iar în timpul *evaporațiunii* se formează vaporii numai la suprafața ligidului. Se deduce prin întrebări și exemple potrivite că cu cât ligidul va avea o suprafață mai întinsă cu atât și evaporațiunea se va face mai iute. Propunătorul mai enumeră încă câte-va împrejurări de la cari atârnă evaporațiunea.

IV. Despre ce v'am vorbit eu mai întâiu în lecția aceste? La ce servește fierberea? Despre ce am vorbit apoi? (...despre temperatura fierberii). Se spune de către propunător o

aplicațiune practică a cunoașterii, temperaturii de fierbere a luidelor. In ce am zis noi că se preface apa fierbând? Voi ați văzut că aburii săi vaporii, dacă îi închidem în vasul din care es, apasă asupra apei și o împedică de a fierbe. Ei au prin urmare o putere; puterea lor ie foarte mare și din cauza asta aburii sunt întrebuințați la mașini, ca să producă mișcare, cum e aceea numită *mașina cu vaporii*, despre care cred că ați auzit, sau poate că unii dintre voi au și văzut-o și despre care veți învăța mai târziu.

V. Resumat. Despre ce ați învățat voi în lecțiunea aceasta? Ce se numește *fierbere*? Ce *vaporizațiune*? La ce legi e supusă fierberea luidelor? Cări cauze pot schimba temperatura fierberii? Ce se numește *evaporațiune*? De la ce împrejurări atârnă evaporațiunea? La ce servește fierberea? Dar la ce ne folosește să știm la ce temperatură fierb licidele? La ce se întrebuințează vaporii (aburii)?

Pentru ca să țineți bine minte cele ce v'am spus eu, vă veți scrie pe caetele voastre (de învățămînt Real) ceia ce eu am scris pe tablă. — Scoateți caetele: 1, 2, 3. După ce au scris se strâng caetele iarăși la comandă: 1, 2, 3. Rugăciune. — Strîngerea cărților. — Imbrăcarea. — Eșirea în ordine.

Dimitrie D. Pompei.

București 8 Octombrie 1892.

COMENIUS SI PESTALOZZI¹

II.

Comenius este ridicat cu laude pentru *Scrierile sale*, va să zică pentru meritele sale obiective. Așa zice pedagogul *Niemeyer* despre *Didactică*. «Dînsa cuprinde multe idei asupra educațiunii și instrucțiunii, idei vrednice de păstrat. Bărbatul acest de bine merită aducerea

¹ Vezi numărul precedent al acestei reviste.

aminte cea mai mulțumitoare pentru vederile sale clare asupra ființei învățămîntului, de la care singur aștepta el fericirea omenirii.» Și *C. Raumer*, un istoriograf distins se declară: «Operele sale pedagogice formează tesaurul cel mai bogat de idei pedagogice agere și profunde.»

Din contră Pestalozzi are o soartă fatală ca scriitor.

«Dacă te uiți în cărțile de istoria pedagogiei, zicea cine-va, vei afla îndată iubirea de oameni a lui Pestalozzi, însuflețirea lui pentru bine și nobil; despre ideile lui pedagogice se vorbește puțin, ori de loc nu. Câte-va locuri în scrierile lui poate vei găsi, care scoase din extremitatea lor, nu mai sunt în stare să te lămurească asupra caracterului pedagogiei sale. Scurt, el rămâne tatăl orfanilor și filantropul prin eselență; alt-cum nu se plătește să cerci la dînsul ideii pedagogice.» Și așa ceva poți să auzi nu numai de la diletanți în ale pedagogiei, ci și de la o autoritate, ca *Dittes*, care mărturisește abia numai în ediția ultimă din «istoria educațiunii și instrucțiunii» că n'a fost *chiar drept* față de Pestalozzi, dar un studiu nou mai amănunțit în scrierile lui, iar fi format *altă convingere despre Pestalozzi*. — Prin această declarație, eșită de la un bărbat autorizat în ale pedagogiei s'a înălăturat odată pentru totdeauna părerile șovăitoare ale multora asupra lui Pestalozzi ca scriitor pedagogic.

Alt-cum *K. W. Mager* (1810—1858), pedagogul bine meritat mai ales față de dezvoltarea învățămîntului real și de metoda genetic, la germani, mărturisește, că *Pestalozzi este Kant în pedagogie*. Fie-care filosof astăzi trebuie să se facă prin Kant și așa și fie-care pedagog prin Pestalozzi».

Alt-cum la părerile greșite asupra lui «Kant al pedagogiei» a contribuit, nu puțin, chiar Pestalozzi. Dînsul adevărat că a ales pentru idealul său metalul cel mai

nobil dar n'a prea îngrijit formele, în care l-a turnat. Simburile ideilor sale este învăluit într'o coajă minunată și îți trebuiește o bună dosă de muncă și de oboseală, ca să-l desfaci de aceasta. La aceasta se mai adaoage și altă considerație dacă examinăm opul său principal asupra didacticei «*cum își învață Gertruda copiii,*» ne convingem, că cuprinsul pur didactic, lască-i întrerupt prin digresiuni lirice, nu-l poți vedea și afla sistematic, nu, pentru că așa ceva nici în această carte, nici într'alta Pestalozzi n'a expus în sistemă. Un singur bărbat, *Dr. Aug. Vogel*, ne a extras ideile pedagogice ale lui Pestalozzi, presărate prin scrierile sale diverse și le-a așezat în rând, în cât poți să le studiezi dintr'insa. Cartea aceasta se numește „*Expunerea sistematică a pedagogiei lui I. H. Pestalozzi*“¹.

Cu compunerea a unei expunerii sistematice a pedagogiei lui I. A. Comenius n'are nevoie nimene să se ocupe, pentru că așa ceva ne presintă chiar dînsul în a sa „*Didactica magna*, care, pusă alături de «*cum își învață Gertruda copii*» («*Didactica magna*» a lui Pestalozzi) apare într'o lumină deosebită.

«*Did. mag.*» a lui Comenius are o dispoziție îngrijită și o împărțire logică, fie-care parte următoare stă în strînsă legătură cu cea de mai înainte, și își află baza și razămul în cea de după dînsa, va să zică aci la Comenius avem d'a face *cu o sistemă de învățămînt*. Cine cunoaște și numai această carte a lui Comenius, acela este în clar cu vederile pedagogice ale acestuia de și această temă autorul o tratează aproape în toate scrierile sale numeroase. Stilul lui Comenius în «*Did. magna*» este clar și simplu (precând la Pestalozzi este încurcat și distribuția în cele 33 de capitole și acestea în numeroase pericope — este cu multă și temeinică cunoștință făcută.

¹ „Sistematische Darstellung der Paedagogie Ioh. H. Pestalozzi“ edit. Carl Mayer Hanovera, 3,80 M.

Când frunzărești și citești aceste «părți» par'că te plimbî și privești galeriile unui muzeu cu destinațiune să te procopsească.

Scopul ce-l urmărea Comenius în aceasta a sa lucrare epocală era o *reformație școlară universală*. Și sigur, că după pregătirile și experiențele sale apoi după împrejurările de atunci, Comenius poate singur putea să întreprinză această operă de reformă. El care studiasse cu dor și tragere de inimă, care funcționase la atâtea și atâtea institute de cultură în patrie și în streinătate, care prin urmare cunoștea și lipsurile și vedea și trebuințele culturale ale epocii sale, putea să știe ce fel de reformă? și de unde să înceapă cu ea? Diagona era deja indicată prin *W. Ratichius* (1571—1635), premergătorul lui Comenius. Acela descoperise binișor scăderile învățămîntului, dar leacul nu era suficient. Comenius, începu să caute și să stabilească toate mijloacele posibile de vindecare; el studiază pre toți înaintașii și tovarășii lui, culegând de la toți ceia ce i se părea potrivit cu scopul său. De la Ratichius și aderenții acestuia imprumută Comenius principiul pedagogic, reclamat și azi de toți binevoitorii omenimii: «*totul mai întâi în limba maternă, de la Baco se însuflețise pentru principiul intuițiunii «în locul procedării celei vechi (mecanice) să se studieze natura,» și iarăși «la cunoașterea adevărată conduce numai observațiunea și experiența.»*

Comenius nu vroia să se facă singur călăuză descoperitoare pe terenul pedagogic. Din contră, lui îi făcea o deosebită plăcere, că «unii bărbați distinși în Germania ar fi luat în discuție serioasă aflarea și stabilirea unui drum mai ușor și mai scurt pentru învățarea limbilor și a științelor.» Poate că și el ca și contemporanii săi, s'o fi gândit întâi numai la reforma școalelor *inalte*; dar în fine ajunse la convingere, că nu mai puțin are nevoie de lumină în întuneric majoritatea poporului,

această convingere îl îndemnă să facă proiecte de o *reformă universală*, care avea să se estinză preste toate școalele, mari și mici. Adevărat că acest cuvint reforma *universală* avea pentru Comenius și alt înțeles, adică că el trăește și scrie pentru *întreagă* lumea, a cării fericire o doria și o spera.

Dar reforma sa școlară doria să se facă pe tot locul pe îndelete și fără silă («*Omnia sponte fluant, absit violentia rebus*»). Totul să curgă de bună voie, să lipsească ori-ce silă.

Pestalozzi avea ceva din «*revoluționarul pedagogic*».

«*Invățămintul școlar pentru toți și pentru clasa de jos a poporului, care are același drept cu cei mai de sus la lumina soarelui și la aerul sănătos, m'a condus la convingerea, că este lucru de căpetenie și grabnic, să vindecăm în rădăcina sa răul școlar al maselor poporului*». Scris. 4. în «*Cum își învață Gertruda copii săi*»).

De aci Diesterweg îl numește prea nimerit *reformatorul radical* și aiurea, comparându-l cu Rousseau, spune că cea ce a fost acesta pentru politică, acela este Pestalozzi pentru pedagogie ².

Și cu adevărat. Pestalozzi a deșteptat și scuturat din le-targie o parte a omenimii și a știut-o entusiasma la jertfe mari; el «a întors carul școlar în Europa». Asemenea unui revoluționar, care sgdue din temelie societatea Pestalozzi n'avu grijă nici de obiceiuri, nici de tradiție; el nu se ținu nici de maxima sa, ce și o puse la începutul și la finele «*cântecului lebedei,*» maximă alt-cum destul de rațională: «*A cerceta toate, și a alege ce-î mai bun.*» Dintre autorii de scrieri pedagogice, par'că numai Emil al lui Rousseau putu să-l influențeze și apoi de sigur, să-l și întărească în stăruințele sale. El, Pestalozzi, voia să fie *original*.

¹) Wegweiser ediț. VI, pag. 103.

²) Ibid. p. 99 și notă.

Mania lui de originalitate, ce o găsim adesea la auto-didactici, trase după sine, pre lângă neconsiderarea altora și o prețuire prea mare a rezultatelor sale. Pre cât de modest și nepretențios era Pestalozzi în punctul acesta de-noată o slăbiciune. În «cântecul lebedei» observă Pestalozzi: Bunicul meu după tata, archidiaconul Otto era chiar așa de puțin liber de o deșertăciune oare-care în mania de vinovăție și necruțător față de alții, cari nu erau de o părere cu dînsul, *precum eram și eu în amîndouă privințele în unele epoce ale vieții mele.*

Filosoful Fichte spune despre Pestalozzi că el voia să ajute numai pre popor. Aceasta se pare a fi adevărat, numai în cât privește începutul lucrării sale, în Stanz și în parte și în Bertud, unde stăruia «să ridice la adevărata înțelepciune omenească puterile interne ale *oamenilor celor mai de jos.*»

Mai târziu, când îi trimiseră, la Yverdon, băeți din clasele mai bune, și pentru aceste deveni el în *ajutor*».

Cu toate aceste el rămâne credincios convingerii sale democratice, pentru că «spiritul lui invențios *ridică ori-ce deosebire* dintre popor și dintre un stat cult și, dacă îi ar fi prin putință, ar ajuta să se ridice din miseria sa cea neagră întreg genul omenesc». (Fichte).

Causa, de ce continentul nostru, este atât de decăzut o află Pestalozzi mai ales în împrejurarea, că, învățămîntul nu recunoaște *intuițiunea* de principiul suprem didactic și că nu bagă în seamă, cum ar trebui, forma originală» (Cum își inv. G. cop. scris 9). — Din acest motiv Pestalozzi își consideră de al său merit principal, *a fi stabilit principiul suprem în recunoașterea intuițiunii de fundamentul absolut a ori-ce cunoștință și, cu înlăturarea tuturilor cunoștințelor individuale, ar fi găsit ființa învățaturii și forma primitivă a lucrurilor*».

Ce avem să mulțumim lui Pestalozzi în punctul acesta, este prea cunoscut de cât să fie nevoie a spune aci —

putem totuși să punem chestiunea, că oare Pestalozzi este adevăratul descoperitor al intuițiunii? Par'că n'am putea răspunde dintr'odată, pentru că iată ce găsim în punctul acesta d. e. la Comenius : «Ce aũ copii să învețe, trebuie să li se propuie așa de lămurit, în cât învățătura să o vază *ca și degetele lor*. Și ca să li se imprime totul cât se poate de ușor, trebuie să întrebuițăm cât mai *mult sensurile* ¹.

«Auzul d. e. se va împreuna mereu cu tactul, limba cu mâna. Ce trebuie să știe școlaru, n'are numai să li se istorisească ca să le ajungă la ureche ci trebuie să li se și desemneze înaintea ochilor, ca cu ajutorul ochilor să se imprime imaginațiunii». ² Atențiunea se ajută prin aceia, că pre tot locul, unde numai poate, învățătorul se *folosește de intuițiune*. ³

«*Totul precăt se poate, să se presinte sensurilor*, adică ce-ı de văzut ochiului, ce-ı de auzit auzului, ce-ı de mirosit mirosului, ce-ı de gustat gustului și ce-ı de pipăit, tactului și dacă ceva se poate apercipia cu mai multe sensuri, să se prezinte acestora deodată ⁴. «*Este necesar ca începutul cunoștinței să plece tot'dauna de la sensuri*; pentru că nimic nu se află în cunoștința noastră ce n'a trecut mai nainte prin percepțiunea noastră ⁵. Când voești să imprimi elevului cunoștință adevărată și sigură despre lucruri, să ții în vedere în orı-ce privință ca *totul să se învețe prin autopsie și prin intuițiune sensuală* ⁶ Când lipsesc lucrurile putem întrebuița suplinitori, adică *copii* sau *icoane*. Aparate autoptice de această natură, adică imitații după natură, să se facă despre toate obiectele

¹) Did. mag. XVII. 41, II, III. ²) Același 42. ³) XIX, 20 IV.

⁴) Did. mag. XX 6.

⁵) Același, XX 7, 1.

⁶) Același. XX 8, 2.

vrednice de știut, ca să fie în școală la îndemâna învățătorului¹.

Cu adevărat, mai clar, mai hotărît, mai cu insistență nu poate fi arătată importanța intuițiunii de cât cum face Comenius cu 150 ani înainte de Pestalozzi. Acesta merge numai într'atâta mai departe, încât intuițiunea este însăși *forma primitivă* a învățătorei, precând Comenius o *derivă* din principiul său didactic suprem ca învățămîntul să fie natural, prin urmare o pune în locul al doilea. Dar aceasta nu poate să ne impede ca potrivit cu dreptul istoric, să nu-i atribuim lui «dascălul lumii» meritul priorității. Urmașului său, marelui elvețian, îi revine meritul aproape egal cu cel al unui «descoperitor» a fi dat adică în mod definitiv *metodului elementar* înțietatea și valoarea ce i se cuvine în organismul școlar.

O aprețiere egală a unei idei din partea alor două indivizi nu esclude o aplicare deosebită a aceleiași.

Din propria activitate a lui Pestalozzi se poate deduce declararea lui față de învățămîntul intuitiv ca *obiect de studiu separat* de oricare altul. Căci alt-cum, ce va să zică conversațiunile sale cu elevii despre *tapetele cele vechi*? La dînsul era intuițiunea sigur față cu elevii începători, un studiu a parte.

La Comenius, din contra nu se găsește între studiile înșirate (în Cap. XXIX din Did.) nici o menționare relativ la acest studiu. «Orbis pictus» acel nou mijloc auxiliar pentru școale, care s'ar putea pune alături cu tablourile noastre de intuițiune, nu era menit pentru școala primară (*schola vernacula*), ci pentru prima clasă gimnasială, unde se începea cu limba latină, care este exclusă din programa de studiu a «școllei maternelle». Prin urmare Comenius considera intuițiunea numai ca un *principiu de învățămînt*. De aci derivă chiar până

¹) Același. XX 10.

azi deosebirea între metodiștii învățămîntului primar. Așa d. e. în programele din Austria, învăț. intuitiv este studiu separat în primii doi ani de școală, pe când în cele din Germania, în cele mai multe locuri, acest învățămînt se face împreună cu scris-cititul.

În legătură cu părerea sa, Comenius menționează despre un învățămînt foarte asemene celui intuitiv — pentru epoca când copilul petrece în «școala maternă». Pentru că dînsul recunoștea necesitatea unui învățămînt «înainte de ce copii ar ajunge pe mîna dascălilor». Pe baza acestei convingeri a sa și-a format el «Informatoriul școlii materne», adică un raport în care arată cum părinții să-și ocupe și educă copii, parte singuri, parte cu ajutoare, până la vîrsta lor de șase ani. Ceva analog, cel puțin după titlul, este «Cartea mamelor, sau Indreptar pentru *mame*, cum să-și învețe copiii să observe și să vorbească». Vedem pe dată deosebirea marcantă între ambii pedagogi. Comenius dedică cartea sa *părinților*, Pestalozzi numai *mamei*, un contrast acesta, care nu-î întîmplător numai la titlul. Pentru că Pestalozzi se îndreaptă în cartea sa menționată exclusiv *către prima nutrițoare a fizicului* căriia, după sine, «are să fie și prima nutrițoare sufletească a copilului.» Comenius din contră, se îndreaptă numai *de câte-va ori către această îngrijitoare*; el dorește ca de timpuriu să procedeze la lustruirea «tesaurului» mîna în mîna «cel aspru cu cel blînd, cel tare cu cel slab». Comenius cugetă în obiectul acesta așa: «Educațiunea se ține mai ales de *părinți*, pe când Pestalozzi spune clar: Eu voi să pun civilizarea poporului în mîna *mamei*».

Încă și mai mult se deosebesc acești corifei în privința căilor pe care dinșii cugetară că este să li se dea copiilor hrana sufletească în perioada menționată. Plecînd de la principiul că primul obiect asupra că-

ruia copilul are să reflecteze, trebuie să fie el însuși, Pestalozzi ia ca primul obiect de intuiție corpul viu al copilului. Asupra acestui material să se deprindă elevii recitând după mamă, frase ca următoarea : «Vârful degetului mic de la mâna dreaptă se află la punctul extrem pe partea de desubt a închieturii dinainte a degetului mic de la mâna dreaptă». («Cartea mamelor» Exer. II). Comenius nu desconsideră nici el de tot corpul omenesc, pentru că (după Cap. IV a «Școalei materne») «copilul poate să învețe și numele și lucrările membrilor sale exterioare». Dar cu materie d'al deastea să nu se petreacă tot timpul de învățat, ci... să se estinză asupra unor materii ca următoarele: «fericirea în D-zeu, moravuri și virtuți, cunoștința lucrurilor naturale, optică, astronomie, geografie, cronologie, istorie, economie politică, dialectică, aritmetică, geometrie, muzică, lucru manual, gramatică, retorică și poezie, va să zică 18 materii de studii. Programă aceasta se pare a fi foarte științifică și grea, dar în realitate nu este așa. Cât de mare, sau mai corect, cât de neînsemnat are să fie pensul din materiile acestea ale «școalei materne» se poate concluda din următoarele două exemple: «In optică este destul, dacă copilul înțelege ce-î luminos și întuneric; diversitatea a unor culori și numele lor, d. e. ce-î alb, roș, negru, etc. In *aritmetică* vor avea copii o basă, dacă vor ști ce-î puțin și mult; dacă știu și pot să numere pâna la 20, ce-î egal și neegal; că 3 este mai mult de cât 2; că dacă pui 1 la 3 face 4 etc.

Abia suferă vre-o îndoeală, care din doi a nemerit mai bine calea. Diesterweg numește «Cartea mamelor» a fi de tot greșită¹ și în alt loc tot același spune: «Noi nu putem *aproba*, din motive aproape, *alegerea exclusivă a corpului omenesc*. In mod mai potrivit se

¹ In *Conducător I*.

aleg obiectele ce sunt a se supune observațiunii din împrejurimea „școalei și a vieții“. Prin aceasta se indică, par'că, de la sine alegerea lui Comenius ca cea mai potrivită; iar în cât privește «Informatoriul», Froebel ni-l recomandă prin împrejurarea că-l consultă la organizația «Grădinei de copii».

(Finele urmează)

V. Gr. Borgovan.

DIDACTICA MAGNA¹⁾

DE

AMOS COMENIUS

Tradusă în românește de

PETRU GÂRBOVICEANU

CAPITOLUL XXX.

Școala latină.

I. (*Scopul acestei școale e învățarea a patru limbi și enciclopedia artelor*). Pentru această școală am stabilit ca scop învățarea a patru limbi și a enciclopediei artelor.

Terminând toate clasele acestei școli îi vom face:

I. *Gramatică*, adică vor fi în stare să cunoască complet toate regulile limbii materne și latine și atât cât e necesar din cea grecească și ebraică.

II. *Dialectică*, adică vor fi capabili de a deosebi noțiunile și de a argumenta.

III. *Oratori* sau vorbitori, adică apti de a vorbi frumos asupra orî și căruî subiect dat.

IV și V. *Matematică* (aritmetici și geometrici) și anume parte pentru feluritele trebuințe ale vieții, parte fiind-că aceste științe sunt în stare cu deosebire de a deștepta și a ascuți spiritul pentru alte lucruri.

---

1) Vezi numerile precedente ale acestei reviste.

VI. *Musicanți* cu cultură atât teoretică, cât și practică.

VII. *Astronomi*, cari cunosc cel puțin primele teorii, adică mișcarea corpurilor cerești și calcularea lor, căci fără acestea, atât Fisica, Geografia și o mare parte din Istorie, sunt oarbe.

2. Acestea vor fi acele mult lăudate *șapte arte libere, a căror cunoștință, după părerea multor, face pe Magistrul în Filosofie*. Cu toate acestea școlarii noștri, ca să se poată ridica mai sus, trebuie să fie:

VIII. *Fisicienți*, cari cunosc organismul lumii, puterea elementelor, felurile animale, proprietățile plantelor și metalelor, construcțiunea corpului omenesc etc. și anume atât în general cum sunt în sine și pentru sine, cât și în întrebuintărea specială a creatorilor pentru folosul vieții noastre, — cunoștința ce cuprinde o parte din medicină, agricultura și a altor arte mecanice.

IX. *Geografi*, cari cunosc harta lumii, mările și insulele, râurile și imperiile etc.

X. *Chronologi*, cari cunosc împărțirea seculilor în perioade de la începutul lumii.

XI. *Istorici*, cari pricep să enumere cele mai însemnate schimbări ale neamului omenesc, ale imperiilor, cum și ale bisericii și felurile obiceiuri și întâmplări ale popoarelor și oamenilor, etc.

XII. *Moralisti*, cari pricep să deosebească bine felurile și deosebirile virtuților și viciilor; cari pricep să fugă de unile și să caute pe celelalte, atât în teorie, cât și în aplicarea lor specială în viața politică și bisericească etc.

XIII. În fine vreaș ca să fie și *teologi*, cari nu numai că cunosc temeinic principiile credinții lor, ci sunt în stare de ale proba cu argumente din scriptură.

3. *În toate acestea doresc, ca tinerii după terminarea acestui curs de șase ani, să devie dacă nu perfecți* (căci perfecțiunea n'o permite etatea, de oare-ce

e trebuință de o mai îndelungată experiență spre a-și consolida teoria prin practică și e imposibil de a termina în curs de șase ani întregul ocean al învățătorei) *totuși să dobândească o temelie solidă pentru o cultură viitoare.*

4. *Pentru o cultură aparte de șase ani e trebuință de șase clase speciale, cari enumerate de jos în sus vor purta următoarele numiri:*

- I. *Gramatica*
- II. *Fizica*
- III. *Matematica*
- IV. *Etica*
- V. *Dialectica*
- VI. *Retorica.*

5. *Fiind-că încep cu Gramatica, sper că nimeni nu va replica; se va mira însă acei, cari pun preț pe deprindere, ca pe lege, că, cum pun eu Dialectica și Retorica așa departe în urma științelor reale. Însă așa trebuie să fie. Căci eu am arătat deja, că obiectele trebuiesc cunoscute înaintea de ale lor particularități, adică materia înaintea formei și că singură această metodă e aptă de a face progrese temeinice și fără întârziere, ca noi să fim mai întâiu inițiați în cunoștința lucrurilor, înainte de a judeca asupra lor și de a le exprima cu cuvinte alese.*

În cele din urmă poate cine-va să fie înarmat cu toate mijloacele logice de a discuta temeinic asupra unui obiect oare-care, dacă e însă lipsit de materie de examinat și discutat, ce se va putea oare examina și discuta? Nimeni nu poate să discute rațional asupra unui lucru, dacă nu e mai dinainte inițiat în cunoașterea aceluși lucru. Lucrările sunt în sine aceea ce sunt, cu toate că le lipsește rațiunea și limba; limba însă și rațiunea se învârtesc numai în jurul lucrurilor și depind de ele; fără lucruri său ar dispărea în nimic, saū

ar fi sunete fără înțeles, — o încercare stupidă sau demnă de rîs.

Așa dar, fiind-că gândirea și vorbirea se întemeiază pe lucruri, necesitatea cere, ca să se pue mai întâiu temelia.

6. *Cum că știința însă despre lucrurile naturale trebuie să precedeze științei despre lucrurile morale, cu toate că mulți procedează din contră, aș probat cu argumente bărbați însemnați. Așa de exemplu, Lipsius în a sa Fiziologie Cartea I, cap. I scrie: 'Mi place opiniunea bărbaților însemnați și o aprob și anume ca științele naturale să se învețe în primul loc. Această parte a Filosofiei prezintă o mai mare plăcere și e aptă de a atrage și a captiva. De asemenea și valoarea ei e mai mare și a ei splendoare deșteaptă în noi admirațiunea. În fine spiritul se prepară și cultivă spre a asculta cu mai mare succes Etica.*

7. *Asupra clasei matematice poate fi cine-va în îndoială, dacă e să procedeze sau să urmeze celei fizice?* Cei vechi începeau, ce e drept, observarea lucrurilor cu studii matematice, de aceea le au și dat numele de științe ($\mu\alpha\theta\eta\mu\acute{\alpha}\tau\omega\nu$) iar Plato nu voia să primească în a sa Academie pe cei necunoscători de Geometrie ($\acute{\alpha}\gamma\epsilon\omega\mu\acute{\epsilon}\tau\eta\tau\omicron\iota$). Motivul e evident: fiind-că acele științe, care se ocupă cu numărul și mărimea se întemeiază mai mult pe sensuri și de aceea sunt mai ușoare și mai sigure, formează și întăresc imaginațiunea și în fine prepară și stimulează și spre alte lucruri ce nu cad sub sensuri.

(Va urma).

EDUCAȚIUNEA MORALA

DE

I. G. NEAMȚU

(Conferință ținută în ședința ordinară a Societății științifico-literară „Tinerimea Română” la 4 Octombrie 1892).

Onorat auditor !

Încă la început, acum 16 ani, când un grup de tineri de pe băncile liceului «Mateiș Basarab» au înființat această societate, au întreprins tot-odată și ținerea de conferințe, nu cu iluzii că vor străluci înaintea lumii civilizate prin lucrări mari, originale și cari în genere ar interesa pe toată lumea, ci mai mult cu acea dorință înflăcărată, ca cu lucrări alese ce interesează mai de aproape întreg poporul românesc, să dea materie de gândit, de criticat chiar, fie-cărui Român adevărat.

Tinerimii din școale tot-d'auna i-a dat un exemplu modest, i-a arătat un câmp de activitate ce ea — tinerimea — numai să voiască, îl va săpa și-l va uda din izvorul inchipuirii sale, apoi îl va împodobi cu florile cele nemuritoare ale cugetării.

În decurs de 15 ani trecuți, prin conferințele ținute de la această tribună, nu s'a avut alt scop, de cât a arăta cea ce e bine sau rău, ce e drept sau datorie, virtute sau viciu, just sau injust.

Cunoașterea acestor lucruri sunt baza dezvoltării omului, de care, societatea «Tinerimea Română», tot-d'a-una și în ori-ce împrejurări, a ținut seamă.

O probă despre aceasta e și faptul, că mi se prezintă ocaziunea de a vă putea întreține *despre educațiunea morală*, care cum zisei tot-d'auna a fost, este și va fi un stâlp puternic de existență a societății «Tinerimea Română».

Prin conferința ținută anul trecut, anume despre *educațiunea intelectuală*, m'am încercat să arăt cât de admirabile sunt facultățile spiritului omenesc și cât de mult a contribuit dezvoltarea acestor facultăți, spre a face omului plăcută viața sa primitivă; dar se naște întrebarea, oare toate ostenelele inteligenței spre a afla utilul și frumosul, la ce ar fi servit, dacă n'ar fi fost în om *sensul moral*, care să-î asigure posesiunea celor dobândite? Ce legi ar fi putut înfrâna instinctele animale atât de forți în om? Cum ar fi trăit om lângă om, om cu om, dacă n'ar fi avut toți în ei sensul moral, ce li-a dat noțiunea binelui și răului, a virtuții și viciului, conștiința dreptului și datoriei?

Sensul moral stă pe cea mai înaltă treaptă a facultăților sufletului și e cea din urmă facultate ce apare în copil.

La sălbaticii, ca și la copiii ce n'au încă destul de dezvoltate facultățile intelectuale, sensul moral zace amortit în sufletul lor ast-fel, în cât nici nu s'ar putea presupune că există.

Odată însă ce cultura omului a ajuns până la gradul trebuincios spre a se dezvolta sensul moral, atunci vezi omul în toată splendoarea lui. Atunci el știe ce e bine și ce e rău, ce e drept și datorie, virtute și viciu; atunci el află de sineși ce e just și injust.

Dacă acel sens moral va fi mult dezvoltat, el revelează omului întregul cod al virtuților și ce e mai admirabil, el dă omului *voința binelui*, *puterea* de a fi virtos.

În interesul culturii morale a omului, pedagogia ar trebui să știe dacă omul se naște bun sau rău, virtos sau vicios. Din nenorocire însă filosofia n'are încă nimic pozitiv în această privință.

Selbategii în adevăr nasc cu instincte rele, fără sens moral, lipsiți de voință și puterea virtuților; observa-

țiunile asupra copilului popoarelor culte însă fac excepțiuni; dar și aceste excepțiuni ne lasă în cea mai mare nedumerire.

S'au făcut încercări cu copii noi născuți de hoți și toate ostenele de lungi ani pentru a le inspira simțimente de justiție și probitate au rămas deșarte; cu toate îngrijirile educațiunii, ei s'au făcut hoți și criminali.

Alte experiențe însă dau desmintire vițiilor innăscute, ceea-ce a făcut pe mulți filosofi să creadă, că omul nu naște nici bun, nici rău; că simțimintele omului depind de cultura morală ce primește.

Credinței acestora mă alipesc și eu: Cred că omul are innăscut sensul moral, facultatea de a deosebi binele din rău, justul din injust; că această facultate dezvoltată de educațiune, face pe om capabil de virtute și incapabil de viciu.

Rămâne dăr ca educațiunea să se aplice a cultiva inima copilului ast-fel, în cât să se aducă la perfecțiune morală.

Știință și voință numai să pună educatorul în întreprinderea sa și el va reuși, căci *nimic nu e mai impresionabil de cât inima copilului*. Mai sigur prind rădăcină simțimintele bune în inima unui copil, de cât florile în o grădină. Îngrijirea însă să nu lipsească; și nici nu va lipsi, dacă educatorii vor înțelege, că cultura morală a copilului e cea ce trebuie să-î preocupe mai mult. Educatorii trebuie să înțeleagă că cultura, educațiunea, civilizațiunea, progresul, n'au alt scop, de cât *perfectiunea morală a omului*.

Essex zicea: «Numai când oamenii vor fi perfectamente morali, vor fi și deplin fericiți». Chiar instrucțiunea, la ce ar fi folositoare dacă n'ar servi la *ameliorarea omului*? Educațiunea și instrucțiunea dar trebuie să se ajute reciproc spre a putea dezvolta sensul

moral, spre a forma omului un suflet plin de simțiminte pure, nobile și delicate cari vor asigura fericirea lui și a conviețuitorilor săi.

Se naște întrebarea însă, că în ce mod și cum trebuie să lucreze pedagogia asupra simțimintelor, adică cum le va desvolta sau va face să se nască ?

E știut că fiziologia simțimintelor se întemeiază încă numai pe ipoteze, de asemenea și credința într'un proces galvanic. Tot ce se știe este, că nervii simțibili comunică prin măduva spinării cu creierul mare și creierul mic, cea ce face ca senzațiunile să se agite instantaneu asupra cugetărilor și simțirii.

Creierul mare este organul cugetărilor, iar creierul mic al simțimintelor, cari amândoi stau în strânsă legătură, cea ce face ca prin cultivarea unuia să se desvolte și cel alt. De aici rezultă că perfecționarea inteligenței atrage după sine și perfecționarea morală.

Educatorul însă să nu creadă că-îi va fi destul să instruiască copilul spre a-l face om deplin moral. O inteligență cultivată servește numai a deștepta cu o ușurință mai mare simțimintele, de care educatorul trebuie să se ocupe special ; trebuie să se servească de inteligența copilului spre a-i deștepta și desvolta cu încetul și c'un metod bun toate acele simțiminte ce compun întregul cod moral.

Procese fiziologice mai mult sau mai puțin cunoscute și operațiuni psihice ne explicabile sau ne explicate ca cauze, dar bine observate în efectele lor, iată ce compun pe omul moral. Atențiunea pedagogului deci trebuie să fie ținută atât asupra cauzelor fizice ce produc diverse condițiuni fiziologice, cât și asupra legilor filiațiunii operațiunilor psihice. Numai cu asemenea observațiuni se poate cultiva omul moral.

Spre a nu eși din cadrul unei conferințe ca timp și loc îmi iaș libertatea a trata această chestiune, a edu-

cațiunii morale, mai mult din punct de vedere psihic.

O școală veche psihologică, făcea pe om jocul unei fatalități inevitabile atribuind oricare faptă unui destin sau prevedință, ale cărei legi și decisiuni fatalmente ne sunt impuse, fără a ne putea sustrage de la ele.

Acest sistem pe cât e de absurd tot pe atâta e și imoral, căci prin el se dă frâu liber tuturilor instinctelor rele.

Creatorul n'a făcut pe om o mince aruncată după caprițiul de altă putere, fie aceea destin sau prevedință, ci el a fost drept, pentru că dacă ne face responsabili de faptele noastre, ne a lăsat tot odată liberi de a alege binele sau răul; ne-a dat *liber-arbitrul*, *voința*.

Orî cât de puternice ar fi în noi instinctele, pasiunile, avem pentru ele în suflet pus un frâu: *voința*. Sensul moral ne dă conștiința binelui și răului, *voința* însă ne face capabili de-a urma binele sau răul.

Educatori ne experti, dar — durere! — aproape generalitatea omenească se ostenesc foarte mult crescând copiii prin înfrângerea *voinței*. Prin mii de moduri silesc pe bieții copilași să se supună bizarelor lor caprițiuni, adese ori fără alt scop, de cât de a distruge *voința* din micile lor suflete.

Iată deci cauza, pentru care vedem generațiuni întregi târite orbește de pasiuni, fără o *voință* destul de puternică.

(Finele va urma).

STIRI SCOLARE

În provincia *Mecklenburg*, o damă nobilă a oprit pe institutor să mai dea în scolară compoziții de *scrisori* sub cuvînt, că una din fetele sale de curte a ajuns la ceartă cu amantul său din cauza unei scrisori. Ba și

învățământul *Geografiei* l-a oprit menționata damă și a silit pe institutor să înlăture din școală harta Germaniei. (!)

* *

În *Hingrund* și *Odenwald* trei tineri a fost pedepsiți cu închisoare pentru maltratarea profesorului lor și anume, unul cu 7 luni și 14 zile, și cei-l'alți cu câte 6 luni.

Profesorul a trebuit să-și ceară permutarea.

* *

Reuniunea învățătorilor «I. A. Comensky» în Brod (în Ungaria) vroia să inaugureze la 23 August a. c. în mod solemn statua marelui pedagog I. A. Comenius, dar autoritatea ungurească, sub bănueli de *agitație națională*, a interzis solemnitatea, adică libertate ungurească!

* *

Congresul frances anual pentru educația fizică ce s'a ținut de curând în Sorbonne, s'a pronunțat pentru un timp *statornic de joc* în școli, pentru o excursiune pe lună, pentru exercitarea în conducerea luntrei, pentru patinare, pentru alergarea cu velocipedul și pentru trei oare de *gimnastică* la săptămână. Presidentul declară că instrucțiunea în deprinderile corporale sunt tot neglijate.

* *

Învățătorul din *Oschinshi* în Takarzew (*Posen*) servește de 29 de ani și este de 2 ani orb. Cu toate acestea, spune revista «Pr. Scheztg», își împlinește datoriile spre cea mai mare mulțumită a superiorității. El învață în 2 clase, înainte și după prânz, 105 copii.

*

Nici civilisatata *Germanie* nu stă de minune cu instrucțiunea poporului. Așa de exemplu în plasa *Scheibbs* sunt localități cu «școli de nevoe» (*Nothschulen*), în care și dascăl și învățământul sunt de nevoe. Dovadă școala din comună *Nestelberg* unde ca învățător este un *cismar*, care în același timp face și pe cărcimar și pe tutungeriu; apoi școala din comuna *Tribenbach*, unde funcționează un tăietor de lemne invalid, care pentru instrucțiunea a 32 de copii primește 5 floreni (11 lei).

*

În *Mecklenburg*, pentru a complini catedrele cele multe vacante, s'a făcut invitațiunii normaliştilor din cursul I, elevilor din scoala preparatoare de pe lângă scoalele normale și în urmă tuturor, câți se gândesc, că ar putea să facă treaba aceasta (?).

*

În *Weimar* la o cercetare judecătorească a doi băeți de câte 13 ani, cari au oomis mai multe furturi îndrăznețe, au declarat, că ei au fost seduși prin citirea micilor broșuri ce se vînd cu câte 5 bani pe strade.

*

Judecătoria provincială din *Plauen* a condamnat la 6 luni închisoare pe un elev de 18 ani din școala complimentară, pentru că a atacat formal pe un profesor al său, care nu i-a dat o notă prea bună.

*

Inspectorii din cercul scolar *Dorpater* (Rusia) au primit o circulară, în urma căreia se închid toate scoalele private care n'au limba rusă, ca limbă de propunere. Pe Ruși, precum se vede, voiesc să imiteze cavalerestii și liberalii vecinii unguri, cu măsurile lor în contra scoalelor naționalităților.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

În *Königsberg* (Prusia ostică), de la 1 Octombrie a. c. înreaga instrucțiune din toate scoalele civile se va face numai înainte de prânz, rămânând după prânz timp liber scolarilor pentru alte ocupațiuni.

Oare nu se putea și la noi, să se facă cursuri de la 1—10 Septembrie, de la 8—10 și de la 4—6, în loc să se piarză de geaba atâta timp de școală?

*

La Pedagogiul din Viena a fost înscriși în anul școlar expirat 395 de studenți și studente. Intre aceștia au fost 4 învățători din Bosnia, ca bursieri ai statului, apoi din România, Bulgaria și Croația.

V. Gr. Borgovan.

LUCRUL MANUAL IN SCOALE:

S'a primit la redacția noastră o broșură intitulată *Primul curs de Lucru manual*, publicată de D-l Serafim Ionescu, zevizorul școalelor din județul Suceava, cel care a dirijat acel curs.

Acest curs s'a ținut la Mălini, din Județul Suceava, în luna August 1890, cu autorizația Ministerială și spe-sele onor. Administrației a Domeniului Coroanei. Depo-situl la librăria Saidman, Fălticeni.

Deschizând această cărticică, vedem o primă parte care tratează despre *Pregătirile* necesare cursului; a doua parte se ocupă cu *Lucrul* însuși; a treia parte arată *Resultatele* dobândite. În urmă, vin *câte-va acte* relative la curs; *cheltuelile* cursului și în fine *Lista* învățătorilor cari au luat parte la curs.

Recomandăm cu tot dinadinsul această broșură ins-structivă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

MULȚUMIRI IN NUMELE SCOALEI

Sub-semnatul, învățătorul scoalei din Mălăești, județul Fălciu, aduc și prin publicitate viile mele mulțumiri d-lui proprietar Constantin O. Corbu, din menționata comună, pentru ofrandele și ajutoarele ce a făcut în curs de 12 ani de la înființarea acestei școale constătătoare din una icoană, patru hărți, una tablă de lemn, una catedră, trei bănci, un ceasornic de părete și un clopot.

Pe lângă acestea în tot intervalul arătat în fie-care an scolar, a oferit și localul de școală gratis; și cu cifra alocată în buget neajunsul lemnurilor necesare, s'a complectat tot de d-sa și pe viitor comuna are perspectiva d'a i se dona tot de d-nu C. N. Corbu, un nou local de școală, care deja e și construit; cu complectarea și a altor accesorii necesare.

1892 Septembrie 30
Mălăești

Cu stimă
O. Giuga

ESTETICA MODERNA

«Le principe de l'art est dans la vie, l'art
a donc le sérieux de la vie».

Guyau.

Între scriitorii mari ai Franței, D. Guyau ocupă un loc însemnat. Una din numeroasele lui scrieri este intitulată «*Problemele Estetice moderne*», în care tratează despre *natura, viitorul și forma* artei în genere și a poeziei în parte.

Însemnătatea subiectului și competența autorului, ne îndeamnă să facem o dare de seamă amănunțită despre cuprinsul cărții în cestiune, în credința că prin aceasta facem un bun serviciu cititorilor noștri cari nu înțeleg originalul sau n'au timpul material de a-l citi în întregul lui.

Astăzi dăm numai priviri generale asupra cestiunii, rămânând ca pe viitor să intrăm în amănunte.

*
* *

Se știe că temeliile principale ale oricărei societăți constituite, le-au format mai mult *Religia, Morala și Artă*. Astăzi însă această treime este amenințată în existența sa de spiritul științific, care a distrus temelia aproape a tuturor religiunilor, și a început să atace principiile admise ale moralei și însăși arta; da, însăși existența artei este amenințată.

În adevăr, artiștii cei mari credeau că arta avea un caracter serios, profund, sacru, așa că o consideraau mai

adevărată și mai importantă de cât însăși realitatea, din care cauză ei își jertfiau averea, activitatea și viața însăși pentru prosperitatea ei; astăzi însă teoriile științifice și filosofice reduc arta, decî și frumosul însuși, la un simplu *joc* al facultăților noastre sufletești. Negreșit că aceste teorii nu pretind să distrugă arta; din contră, ele îi lasă perspectivă de creștere în viața omnirii, numai că această perspectivă este cu desăvîrșire degradătoare pentru artă, căci face din ea un simplu exercițiu *igienic*, recreativ pentru puterile spirituale.

Câtă deosebire între considerația ce marii artiști aveau pentru artă și considerația ce-i acordă știința! Aceia o priviau mai mult de cât însăși realitatea; aceasta o consideră ca un joc, ca un exercițiu igienic, bun numai pentru recrearea spiritului!

Intru cât această pretenție a științei poate fi adevărată?

A răspunde la această întrebare, este a deslega prima și cea mai însemnată problemă a Esteticei moderne, căci este vorba despre *existența, natura* artei înseși. Această deslegare se va vedea în articolele următoare.

* * *

Dar la teoria care degradează arta, reducînd-o la un joc, la un exercițiu bun cel mult să recreeze spiritul fatigat de lucrări serioase, se adaugă altă teorie și mai radicală: dacă arta este un joc al oamenilor, urmează că este cu mult inferioară lucrării serioase a științei. Jocul este mai trebuincios copiilor de cât persoanelor mature; de aci unii oameni consideră artele ca adevărate copilării. Poesia este în aparență arta cea mai opusă spiritului științific: i se adresează obiecțiuni speciale: precum ritmul complicat al versului și rima, acea aranjare delicată a cuvintelor care la întâia pri-

vire pare așa de artificială, ceea ce displace în gradul cel mai înalt spiritului științific.

Oamenii învățați au ajuns la concluzia că umanitatea se poate dispensa de poezie, îndestulându-se cu știința. De aci urmează a doua problemă, relativă la *viitorul* artei și al poeziei.

* * *

În sfârșit, artiștii însși contribuiesc astăzi la deprecierea artei, reducând-o la o pură chestiune de formă, de proceduri și de artificii, chițibușuri. Forma devine ast-fel preocuparea lor de căpetenie, și nu numai în teorie, ci și în fapt, arta pare un simplu joc de șmecherie spre a momi ochii sau urechile. De aci a treia problemă privitoare la *forma* artei și mai cu seamă a poeziei, a acestei arte care pare mai mult înjosită de câți-va ani încoace.

BCU Cluj / Centre*University Library Cluj

Aceste trei probleme, relative la *natura*, *viitorul* și *forma* artei, sunt de toată însemnătatea, mai cu seamă în acest timp de știință pozitivă; de aceea ne propunem, în articolele următoare, să cercetăm dacă arta este numai un joc de culori și de sunete, după cum pretind filosofi și artiștii de astăzi, ori este ceva așa de serios ca viața însăși, după cum susținem noi.

Din studiile următoare se va vedea că arta și în special poezia are un caracter serios în principiul și fondul ei, în dezvoltarea-i viitoare și însăși în forma ei, cu expresă condiție însă dacă-și împrumută întreaga-i sinceritate de la cugetare și simțimînt.

Dacă putem învedera aceste trei punte, atunci arta și poezia vor fi ferite de atacurile filosofilor și învățaților, ba chiar și de degradarea suferită din partea artiștilor și poezilor însși.

Ori-ce pretinsă operă artistică nu merită acest nume dacă ne lasă reci, dacă nu ne pătrunde ființa, dacă nu ne mișcă inima, căci scopul cel mai înalt al artei este să pună în mișcare inima omului, și, inima fiind însuși centrul vieții, urmează ca arta să se găsească amestecată în întreaga existență morală sau materială a omenirii. Dacă ne va întreba cine-va, ce va rămâne neperitor din arte, din muzică, din pictură și în parte din poezie, din această artă care întrunește într'însa toate celelalte arte și care merită a fi studiată în special, vom răspunde cu convingere: — *tot* — cel puțin tot ce este bun, profund și serios.

În articolul următor vom vorbi despre principiul artei și al poeziei.

E. B.

INGRĂȘĂMINTELE CHIMICE ÎN AGRICULTURĂ

Cultivatorii cari doresc să introducă aceste îngrășăminte, n'au de cât să păstreze aceste formule și să le consulte la trebuință.

a) *Ingrășăminte pentru vița de vie :*

100 kilogr. nitrat de sodă coprinzând 15 kilogr. azot.

400 kilogr. superfosfat, coprinzând 60 kilogr. acid fosforic.

250 kilogr. clorur de potasiu, coprinzând 125 kilogr. potasă.

300 kilogr. sulfat de fer, coprinzând 285 kilogr. fer. (În pământuri nisipoase se pune numai 100 kilogr.)

200 kilogr. sulfat de calce (gyps).

b) *Ingrășăminte pentru grâu :*

200 kilogr. sulfat de amoniac, coprinzând 40 kilogr. azot.

400 kilogr. suporfosfat de calce, coprizând 60 kilogr. acid.

60 kilogr. clorur de potasiu (30 kilogr. potasă).

200 kilogr. gyps.

100 kilogr. sulfat de fer.

Pentru ověz, secară și hrișcă aceiași formulă ca pentru grâu, însă numai jumătate din sulfatul de amoniac și numai 300 kilogr. din superfosfat.

c) *Ingrășăminte pentru cartofi :*

150 kilogr. nitrat de sodă (22 kilogr. 50 azot).

400 kilogr. superfosfat de calce (60 kilogr. acid.)

200 kilogr. clorur de potasiu (100 kilogr. potasă).

200 kilogr. gyps.

300 kilogr. sulfat de fer.

d) *Ingrășăminte pentru sfecla de zahăr :*

100 kilogr. nitrat de sodă (15 kilogr. azot).

600 kilogr. superfosfat de calce (90 kilogr. acid).

150 kilogr. clorur de potasiu (75 kilogr. potasă).

200 kilogr. gyps.

300 kilogr. sulfat de fer.

Pentru sfecla cultivată ca nutreț de vite se reduce cu $\frac{1}{3}$ parte superfosfatul, clorurul de potasiu și sulfatul de fer, iar dosa de nitrat se îndoesce.

Mulți agricultori practici prețuesc că întrebuintarea sulfatului de fer este facultativă, cea mai mare parte din pământuri conțin fer în abondanță, este înțelept să întrebuintăm sulfatul de fer pentru vite, arborii roditori, cartofii, mazăre și fasole.

e) *Ingrășăminte pentru arborii fructiferi*

Se sapă ușor pământul în prejurul arborelui, cât se întinde ramurile sale—în Octombrie se pune 30 grame îngrășăminte, formula grăului pe metru patrat. Dacă arborile vegetează slab, sporim dosa de azot, îngrășămintul pus, se acopere cu pământ. Dacă arborele nu

dă fructe, în cazul acesta îi dăm mai mult acid fosforic și azotul îl suprimăm.

Prețul îngrășămintelor pe % de kilograme

Ingrășămintele chimice se vînd în comerț cu prețurile următoare :

Sulfatul de amoniac, 20 % azot, 32 lei 50 bani ;

Superfosfatul de calce, 15 % acid, 7 lei ; Clorur de potasiu, 50 % potasă, 22 lei 50 bani ;

Sulfat de calce (gyps) 1 leu 75 bani ;

Sulfat de fer (95 % fer) 5 lei 25 bani ;

Nitratul de sodă (15 % azot) 24 lei.

(Furnalul societății agricole)

ZILE DE TOAMNA

(Pastel)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cu încetul amortește
Natura ofilită ;
Și vîntul din aripe
Vestește zile albite.

Pădurea trist șoptește...
Și frunzele uscate
De ramuri deslipite
Zac pe pămînt culcate.

Și apele spumoase
Cu valuri în rotire
De-lungul daș resunet.
Ce tristă vîjiire !

Iar paseri drăgăstoase
De jale grea cuprinse
Mereu pornesc în stoluri
Spre alte țări împinse.

Pe bolta cenușie
Se-arăt raze pierdute
Din soarele ce-odată
Părea că'n veci va ride.

Iar omul în tristețe
Cu suflet pustiit
Privește cum sbor zilele
Spre lutul amorit.

FILIA NOCTIS

DIN SACUL CU SUFERINȚEI

ADUCEREA COPIILOR LA ȘCOALĂ

Sătenii noștri nu trimesc copiii cu drag la școală și de bună voie. Ei trebuiesc îmboldiți de autoritatea administrativă. Invățătorul își bate capul încă din timp cu consiliul comunal incult (Comitetul școlar din România!!), îi explică foloasele școlii și-l roagă să ia din timp măsuri pentru aducerea copiilor la școală, la care, aceștia totdeauna răspund :

»Suprefectul, controlorul, perceptorul, doctorul, piccherul, vaccinatorul, căpitanul, toți cer concursul meu. «Acum poftim și d-ta, par'că n'avem destule pe capul nostru. Cel cu sușaua răcnește,.. subprefectul ne spune,.. fii măcar d-ta om de treabă și mai îngăduie «vr'o câte-va luui, că doară nu-î mare lucru, că ai să «trăești cu noi și că dacă ni-î lăsa mai dămoli, te-om «lăsa și noi și nu ți-om zice negri ți-s ochii.

Orî, nu-ți dă leafă?! Tacî din gură!

N'ai fost alaltăseară la clacă? n'ai auzit ce zicea lumea?

II.

Era prin luna lui Octombrie. Soarele eșise de pe orizontul nostru prin poarta de la apus; după 15 minute sosi noaptea îmbrăcată în haine de serbătoare, cu un cer senin, cu mii de stele sclipitoare și cu o lună plină. În sat nu se auzia musca; la o casă din vale împrejurul unui foc mare erau adunați toți sătenii cu femeile și copiii lor. Doi scripcari cântau falș din instrumentele lor. Lumea se apucă de treabă. Era clacă pentru dejghiocat popușoi. Invățătorul dorind să cunoască bine obiceiurile și moravurile poporului nostru, venise mai

devreme ca toți. Se deschise vorba de școală. Un om zicea: «d'apoi ce să mai dau băiatul la școală? acolo «nu învață nimic nou, ba, uită și cât știe! De-o pildă *Toader a nănașei*, când s'o dus la școală știa să innumere până la o sută in fuga mare. Acum nu știe de cât până la 20!.. și d'abia numără...rar.. Ba, încă s'o prostit. Intr'o zi, tatăl său descărca niște bostani, el o luat vr'o 20, s'o dus de o parte și a prins a-i numera! îi imprăștia, îi făcea iar grămadă... îi ciucea... îi învârtia... îi cârnia... punea apoi, 8 într'un loc, lua 3 din ei și rămânea 5! par'că cine nu știe!.. pe urmă o luat 15 bostani și spunea că dacă ar vinde cu 19 bani fiecare, câți bani ar să aibă? Și câte și mai câte năsdărăvăni de acestea. In fine, a început să sară în sus, de bucurie, râdea, bătea din palme, fugia vesel prin ogradă, zicea că știe la.. la arfimetică! și iar să răcăduia la bostani. Părinții lui credeau că-i glumă, când o văzut că se trece de șaga, l-o strigat cu binișorul.. măi Toderică, mă!.. măi Toderică!.. vin la mama, puiule!.. dar el nici una nici două, se vânzolia printre bostani și băguia că învață ca la școală!.. Of!.. ce mai chin! Ce mai necaz pe capul părinților. S'o dus mamă-sa noaptea, o căutat baligă de la ziua crucii și l-o afumat; i-o discântat di *întâlnitură* mătușa Irina; i-o făcut scăldătoare cu scuturătură de fân, nu l-o mai lăsat la școală, și, acum, slavă Domnului, dacă n'aș grai într'un ceas rău, îi merge bine. Sudue de cruce, de D-zei,... de toate câte-s pe lumea asta; nu-l întrece un ofițer... nu!.. De-atunci s'o jurat părinții să nu-l mai dea la școală!.

Un moșneag cu capul sur spunea lumii că multe o văzut în viața lui și că profiserașii de azi nu calcă a popă!..

Ghițisor a Ilincăi uita-l-ar relele știa de rost o mulțime de închinăciuni: «Miluește-mă D-zeule, Crezul,

Invierea, Prea S-ta Troiță, ș. a.» ; doar bunicu tată-su o fost popă!.. ș'apoî le spunea el cu șic, le aducea cam pe nas și cum le zicea de repede, par'că vorbea păserește! Se lua la întrecere cu dascălu și nu-l răpunea, bată-l corghii. Era numai de o șchioapă, d'apoî dă, norocul, mintea îi slujia așa pisemne. Eū știū. Acu, îi cât o prăjină de mare, umblă la școală de un an și o uitat tot. «Știe in numele tatălu, Sfiinte Dumnezeule,» dar le zice rar... D-zeū să-l erte pe dascălu *Doagă*, la el știū că învățai carte: te punea deodată la psaltire și pe urmă la ceaslov!..

D'apoî al meū, mititelu, intrerupse o femee, răcnește cât îi ie gura noaptea prin somn : «Amin.. dă doamne.. ție doamne» și apoî boscorodește pân'ce face spume la gură!.. Pi semne i se arată Maica Domnului cu două mere de aur, eū știū ; îi fac cruce noaptea.. îi suflu preste cap.. l-am descântat de deochiū... dar de-geaba... di ci-l las.. di ci răcnește mai amarnic. l-am mai discântat di lichitură... dar de... O dată l-am luat cu vorba pe departe și mî-o spus că profiseru vra să facă din ei mozică la biserică!..

Dă.. mă prostește pe mine femee bătrână! par'că eū nu știū ce-î mozica. Sunt doi ani de când am fost la iarmaroc și am vèzut la panoramă un om de ipsos.. ptiū! ucigă-l crucea!.. care bătea in două farfuri de tablă! iar un om de aștia dai noștri învârtia la o ladă ca la točilă și scotea un gherș mândru de tot. Iacă mozica. Era lume care căsca gura.. dea.. poșderie... Apoî bāetul meū s'ajungă așa?... să bată el din talgere in biserică?. Ferească sfintu! De acea s'o spāriet el. Nu-l măi trimet cât îi hăū la școală. De l-aș videa tāmăduit!

I-i-r-a hăi!. să vezi pe ai mei cum se trudesc, iți vine să plângi. Cine știe? A fi vr'un blăstām. Asară nu măi departe, m'am dus să dau vitele la apă, iar pe *Nicușor* și pe *Dumitrăchel* i-am lāsāt pi vatră la foc!

În urma mea el (Nicușor) o luat un cărbune și o făcut o minunăție pe părete! Sămăna cu ...ucigă-l crucea,.. cruce de aur aice.. cu dinți hăi! în spate și pe gât... șădea pe pantece... cu trei picioare în piept... și râdea la el...! O spus că-i *hârț* hârț, lelică Ileană, ca a Românilor. Mai încolo era o ciubotă cu pingica creață, făcută tot di el, era hârț cu *Talie*. (Harta Italiei și a României). Noroc că n'o venit di-grabă a meu, că-l svânta în bătaie!

Cel mititel (Dumitrăchel) se scoală noaptea, aprinde gazu, se pune jos grecește și cu năsip face dealuri, văi, corhăni și tot bolmojește că face satu în casa mea! altă dată se duce la masă tot noaptea și svârle din mâni în sus, în jos, la piept, le pune pe umere și numără până la 4 și tot așa. Eū am tras cu coada ochiului... mi-am făcut cruce... am priceput că-i *lunatec*! Adoua zi mi-o spus că învață... gheografie și mnastică la școală. Eū cred că de rușine, fiind-că se trezește fără să știe noaptea mi-o spus așa. Dar eū, i-am pus leuștean și boz la cap!... Și am trimes după părintele Pafunte ca să le citească molifta lui sfântu Vasile cel mare, — îi di leac.

Și eū am un băețel ca șpirtu, dar ce folos că n'are unde învăța carte! Când vine cu vacile, gura lui îi clopot, se aude tocmai de la poarta țărnei! Acum de când umblă la școală s'o prostit rău. Nicī nu poate zice toate buchile tare. Zice numai vr'o 5 pisemne mai tare, iar pe celelalte le zice cu frică.. întinde gātu... se strămbă oleacă... și spune că zice buchii.. Ce-a mai fi și asta?! L-am luat de la școală. Păcat c'a murit Dascălu cel la care o învățat bunicu. Or fi vr'o 60 ani de-atunci. Când slovenia par'că vorbia păsărește.. și numai se trezia cu o vorbă românească. Bunicu era șmecher. El rupea și păsărește și moldovinește pe jumătate, uite așa :

Azi in bucă
 Vede apucă
 Dobru cere bucățele !
 Glagoli i-ar da
 Da! n'are ije ce mânca!
 Fărta cere crastavete
 De la cumetru *Mislete!*
 Pociiu vroeste plăcinte
 Cu *Rătă* făcute fripte ! etc. etc.

Invătătorul le aude pe toate, le primește și le pune în sacul cu suferințe, năzuind ca să probeze prin exemple lumii că școala nu-î așa, cum o ved ei.

Eugen I. Tiseseu.

1892 Octombree 8.

Odobești-Bacău.

CÂND MIÎ DORINȚE.....

(Sonet)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Când miî dorințe mă coprind
 Incet.... mai pe furiș,
 In gând ilusiile aprind
 Un tainic luminiș.

Dar de pe coastele-aurii
 A dragilor dorinți,
 Véd mari prăpăstii,... și pustii....
 Véd mreji de suferinți.

Și de-al meu suflet sbuciumat,
 Pătruns de vii fiori,
 Durerea s'a legat.
 Iar chipu-mi fără de culori,
 In aslințit de sorî aprinși
 De lăcrămi e udat.

FILIA NOCTIS

FIREA COPILULUI

Sunt părinți care nu se gândesc de cât să incarce fragedele creere ale micuților, ce abia au părăsit fașa. cu cunoștințe poate mai de nemistuit de cât alimentele grele cu care mamele îi hrăniau înainte de a-i înțărca.

Ieste o lume întreagă de ast-fel de oameni care cred că îndopând pe copiii lor înainte de vreme vor ajunge mai curind oameni ori ca o țintă mai apropiată părinții se simt prea fericiți să-i audă vorbind câte 2—3 limbi, ori vorbind de cunoștințe pe care bunul simț le-ar condamna ori-când, ca necompatibile cu natura intelectuală a copiilor.

Curentul acesta, cu totul defavorabil tendințelor de a vedea în generațiile viitoare un corp și o minte sănătoasă, tinde să cuprindă pe toți și prinde din ce în ce rădăcini mai adânci.

În timpurile din urmă pedagogii se plângeau cu drept cuvânt că «mecanismul în științe este boala cea mai gravă ce roade omenirea,» astăzi trebuie să ne jelim din suflet că alătura de această boală periculoasă pe alocurea, sistemul nenorocit de a îndopa creerile înainte de epoca știută este și mai rău. Iel poate să caracterizeze în deajuns veacul nostru cu generațiile sale anemice și cu nervii lor de femei isterică.

Nu numai atât. În vremea din urmă, se agită în lumea noastră pedagogică chestiunea gravă a încărcării programelor prin școlile noastre (vorbit și de alte națiuni)—adică a surmenagiului intelectual.

După mine această ultimă parte este și trebuie să fie în legătură cu cea dintâi; căci cine nu vede că în mod tacit familia și școala, în loc să lucreze împreună pentru a da o cultură în toate direcțiunile sufletului și armonică, adică o minte sănătoasă, care lasă a se înțelege o judecată clară, niște sentimente adevărate, și o vo-

intă hotărîtă, pentru adevăr, bine și frumos, toate acestea într'un corp nu mai puțin sănătos, tind să zdruncine din temelii sa educațiunea, creind, pot zice, un proletariat de corp (nu mai vorbesc de minte) care din nenorocire se mai poate căt-va premeni cu elemente noi aduse de prin sate.

Această stare însă, cât va dura? Și apoi care sursă cauzele primordiale ale îei?

Dacă răul este nou, nu i se va găsi curind leacul?

Mi-aduc aminte, că în anul trecut printre școlarii preparați în particular am avut unul care erea cu un an mai mic de căt regulamentul prescria. Voia să depue examen pentru clasa întâi.

Copilul era vioi, i se citea viața în niște ochi mari și focoși și pe obrazul său grăsuliu și rumen. (Las la o parte pe alții slabi și prăpădiți).

— Cum, zisei mamei sale, are numai șase ani și vroiti să treacă în clasa doua? Nu vă gândiți că este chin? Știți ce mi-a răspuns?

— Am șapte copii, domnule, și într'alt fel n'am vreme să-i cresc pe toți.

Îi era teamă acestei dame că timpul trecând mereu, anii sburind cu iuțeala fulgerului, îi va fi peste putință să-și vadă întralt-fel opera terminată și în aceeași vreme, se ferea poate de niscai-va împrejurări nefavorabile în viilor.

După căt pricep familia lucrează inconștient să dea societății un contingent de oameni din ce în ce mai slabi, mai piperniciți.

Ieu vęd în această rea direcțiune o legătură cu chestiunea arzătoare relativă la desechilibrul grozav din societate.

Cu pași grăbiți aleargă fie-care să-și vadă copiii crescuți pe terenul intelectual pentru a se ușura pe el și pe ei în lupta pentru traî. Da, dar această vitejioasă

alergare e o calamitate. Și ce le pasă părinților dacă nu poate într'alt-fel ?

Diferența de condițiune în societate, această diferență care creiază clasele cu miseriile lor—sus burghezia bogată, jos proletariatul nenorocit—este singura și adevărata cauză care pe terenul intelectual, moral și fizic tinde să ne subjuge. Această concurență grozavă pentru un trai mai bun, pune pe părinți în pozițiune să dea copiilor o educație vremelnică și aducătoare mai târziu de rău.

Căci din două una : Orî vroom să avem urmași tari în fizic, și atunci mai întârziem cu mijloacele de educație intelectuală ; orî pierdem fizicul pentru a asigura cultura creerului și ajungerea mai curînd a câștigării unui trai mai bun. După mine însă prefer pe cea dintâi. Causa este știută. Înaintea orî-cărui mijloc de trai să punem sănătatea trupească.

Sunt apoi și oameni care pentru singurul orgoliu de a fi mulțumiți în sufletul lor, iarăși desvoltă în copiii lor forțe născînde și pe cale de a deveni talente, ne mai lăsând corpului chiar în primele timpuri ale vieții să-și vază aproape numai de mișcările sale.

Aprind în sufletul micilor copii dorul de carte, de arte, etc., și s'a văzut și aci roadele unei ast-fel de educațiuni vremelnice.

Cine se incumete să ne afirme că dacă talentul său aptitudinile cu care natura a înzestrat atari copii, nu s'ar fi desvoltat și perfecționat tot așa de bine dacă s'ar mai fi întârziat punerea lor în practică ? Cine ne poate scoate pe noi din ideia că, copii așa ziși prodigioși» n'ar fi fost mai fericiți dacă li s'ar fi amănat, cu toată frica de a rămânea proști, educațiunea intelectuală ?

Ieū gîndesc că n'am avea să înregistrăm atatea ca-

suri de pierderi, tocmai atunci când viața ar trebui să strălucească în ochii și pe fața tinerilor talentați.

Ieș, cu Istoria timpilor trecuți și a epocii noastre în mână, nu pot găsi oameni pripiți care să fi durat măcar jumătate dintr'o viață ce ar fi avut-o în alte condițiuni să se fi bucurat de o constituție bună. Și astăzi, mai mult de cât ori-când, este trecută vremea Picilor de Mirandola. Așa este spiritul veacului care ne aduce mereu cunoștințe.

Cu încărcarea programelor ca material și ore iarăși nu mă împac.

Când tesa vieții noastre este ca prin mijloace simple să ducem un trai propriaminte bun, pentru-ce să se mai enerveze creerul, punându-i celulele în mișcare pentru cunoștințe pe care nu le vom mai auzi?

Și nu e încă mai rău ca din grupele de științe pe care omenirea le-a cucerit de veacuri și până azi să facem materialul unui singur om?

Apoi, când știut este că printr'o agitație continuă, creerul își perde puterea lui de a percepție, etc., mai cu seamă la copiii cei mici, pentru-ce să stăruim continuu a pironi mintea lor pe carte, îngreundu-i cu lecțiuni care ar trece cuvenitele margini?

Ca să intru în mărunțișul lucrului, nu o fac. Nu e tesa mea aceasta.

Răul este în greșala de căpetenie a educatorilor și alcătuitoarelor de programe, că nu pricep un lucru.

Este titlul acestor reflecțiuni despre care e vorba și la care mă gândesc:

Firea copilului care le a căzut în mână nu a înțeles-o. Nu a înțeles nici-o dată că natura unde dă cu profuziune viața poate să și-o ia, numai pentru singurul motiv că a fost legile ei călcate în picioare?

Să ne aducem numai aminte de frumoasele precepte ale lui Comenius, care, comparând pe om cu diferite

creațiunii ale naturii, zicea că *învățămîntul*, și de aci, *educațiunea*, să fie *naturală*.

Cine a deschis «*Didactica Magna*», s'a putut convinge cât adevăr conține acest principiu la care mă gândesc mereu, și pe care mulți îl ignorează; și mai ales cine nu vede că nici fructele ostenelilor de ani nu se împlinesc față de școală și nici de familie, când natura este supărată prin neascultare în operele sale.

Vorba în sfârșit, nu o mai lungesc. A acomoda pe copil după legea naturală, ar fi cel mai bun lucru. Nu că ne-ar scăpa în viață de miserie, nu; dar vom avea niște generațiuni de oameni mai sprinteni, mai hotărâți pentru lupta viitoare de întreprins contra robiei economice, și cu un fizic forte, fără de care nici moralitate și nici cultură nu putem avea.

Vom avea iarăși niște generațiuni care vor fi bărbați și cari vor ști să cugete mai bine la soarta omenirii nefericite, care nu se poate îndrepta cu una, cu două, de cât noi cei de azi cari cu

Simțiri reci, harpe zdrobite

Mici de suflet....

Mari de patimă.

Măsgălim cerul cu stele, și spoim marea cu valuri.

1892 Setembre 2

GRIG. TEODOSSIU

Institutor

GEORGE SION

George Sion, om de inimă, iubitor de limba românească mai presus de orice, poetul și scriitorul, al cărui nume e cunoscut de toate țările, unde să vorbește și scrie românește, nu mai e între noi.

S'a stins luna aceasta.

Născut la 1822, în comuna Hârșova, din județul Vas-

lui, Sion se trage dintr'o familie veche. Tatăl său povestește într'o biografie a familiei Sioneștilor, că descinde din Demir Gherei, fiul hanului Tătarilor, care în oastea lui Ștefan cel mare a făcut multe fapte vitejești și a fost botezat și însurat cu o nepoată a acestui glorios Domn al Moldovei.

Primind o educațiune grecească, cum primiaū toți fiii de boeri pe acele vremuri, Sion n'a avut altă cultură de cât două clase gimnasiale și și-a făcut singur cultura spiritului într'un timp de grea cumpănă pentru acei ce cugetaū, vorbiaū și scriaū românește.

Iubirea pentru limba românească s'a manifestat în vârsta cea mai fragedă la Sion și de cum a putut scrie două buche nu visa de cât, ca tot Românul, să ajungă să capete un cult pentru scumpa noastră limbă.

Prin scrierile sale de începător, el atrase atențiunea celor ce făcură mișcarea din Martie, de la 1848 și fu amestecat la această mișcare, din cauza cării el fu surgunit din țară. Gonit din țară, el cutreeră Transilvania, unde luă parte la congresul de la Blaj, în care Româniī își proclamară naționalitatea lor. De aci Sion trecu în *Bucovina*, unde fu primit cu o afecțiune deosebită în sinul familiei *Hormusachi*. În tot timpul acesta el nu înceta de a-și manifesta cultul pentru limba românească și nimeni altul de cât dinsul ne cânta această scumpă limbă în poesia sa:

Mult e dulce și frumoasă
Limba ce vorbim,
Altă limbă-armonioasă
Ca ea nu găsim.

. . . . .

și strigătul inimii sale

Vorbiți, scrieți românește
Pentru Dumnezeu!

Reîntors în țară, de al cării dor suspina cu foc, George Sion a urmat să-și manifesteze aspirațiunile sale literare și a intrat în concertul acelor scriitori, cari, cu conaciul viguros și neobosit un singur moment, au luptat pentru propășirea limbii românești în țara românească și n'a slăbit un singur moment, spre a-i arăta frumusețile și farmecele ei.

Înainte de unire, Sion a ocupat sub ministerul lui Gregore Cuza, unchiul răposatului Domn, postul modest de șef de biuroă în acest departament, la Iași, slujbă, ce făcu cu multă probitate și pricepere și pentru care lua acum în urmă pensie de la stat.

La 1868, Sion intră în «Academia română» și discursul său de recepțiune a fost *biografia lui Donici*, fabulistul.

Fabulist de frunte, el însuși a scris un întreg volum de *101 fabule*.

Scrierile lui Sion sunt numeroase și fiecare din ele a fost gustată și apretiată mult de public. Ast-fel, ca scrieri originale, versuri, prosă, și teatru, Sion a lăsat: *Ceasurile de mulțămire*, *Din poeziile mele* (1857), *101 fabule*, *Influența morală* (comedie, 1869), *Candidat și deputat*, *La Plevna*, dramă premiată de Academie, și nenumărate articole literare scrise în *Revista Carpaților*.

Cunoscător adânc al limbii grecești, Sion a tradus din această limbă: *Istoria generală a Daciei* de Dionisie Fotino și *Istoria țării Românești* de frații Tunusli. Apoi a tradus în versuri corecte și românești, *Moartea lui Socrate* de Lamartine, *Misanthropul* de Molière și *Zaira* de Voltaire.

De câți-va ani încoace lira poetului părea că obosise și George Sion nu mai da semn de viață, de cât prin prezența regulată la ședințele Academiei. Când se ivi incidentul din *Bucovina* între baronul *Mustață* și contele

Pace, guvernatorul acelei provincii, atunci întrebând fără de veste ce cugetă el despre acest incident, poetul răspunse într'un suflet :

Poate reușiam a face
Ca Mustață să se 'mpace
Cu contesa ce nu-î place ;
Și'n a Bucovinei pace ;
Putea Pace să se 'mpace,
Dar acuma n'aî ce-î face
S'a făcut bucluc și pace !
Numai dracul l-ar desface.

Aceasta a fost ultima scântee a talentului său, ultimul acord al lirii poetului.

Astăzi Sion a luat drumul spre raiul în care prietenul său Alexandri e înconjurat de lauri, spre locul luminat de razele gloriei neperitoare.

BCU Cluj / Central University REPRODUCȚORUL.

ESENȚA CESTIUNII ROMÂNE ÎN TRANSILVANIA ȘI UNGARIA ¹⁾

Primul și cel mai firesc drept fundamental este tot-d'auna existența omenească.

Dar care existență omenească poate avea un drept mai întemeiat de la natură, de cât existența comunității naționale ?

Ea este tot-d'auna baza existenței individuale și o fundamentală condițiune a dezvoltării omeneștii.

Bluntschli. ²⁾

Ast-fel ne vedem lipsiți de cea mai puternică pârghie a dezvoltării noastre naționale, de puțința de a ne folosi de limba noastră în cadrele statului susținut și apărât de noi.

Cu toate acestea toate popoarele din Ungaria sunt conșcii de personalitatea lor națională și e clar, că dacă în decurs de 1000

¹⁾ Vezi No. 3, anul VIII, pag. 65—67 și 82—89, partea literară a acestei reviste.

²⁾ I. G. Bluntschli, *Allgemeine Staatslehre*, ed. 5. Stuttgart, Gotta. 1875 p. 99.

de ani nu s'au asimilat, astăzi mai puțin ca orî și când vor admite ele a fi desbrăcate de naționalitatea lor.

Și pentru că ele nu vor să știe nimic de adimenirile maghiarismului, acesta a început a le terorisa cu «idea de stat maghiar», cu «unitatea culturală maghiară» ș. a., ear orî și cine se opune acestor manifeste firme de maghiarisare, a fost și mereu este isbit de puterea «statului», cu alte cuvinte a panmaghiarismului.

Pentru că orî și cine vede că noțiunea «stat» nu este aici de cât o baricadare a cupidității panmaghiare.

Națiunile nemaghiare, de la 1848 până în ziua de azi, au luptat pe toate căile legale în contra violențelor ce li se făceau și li se fac, dar cel ce cunoasce raporturile din Ungaria, nu se poate mira vîzînd, că naționalitățile sunt puse literalmente afară din cadrele constituțiunii.

Lege electorală excepțională, violențe nepomenite la alegeri proclamare drept aleși a candidaților maghiari, care au intrunit minoritatea, voturilor, proteste nimicite din motive de formă, lege de presă de sub absolutismul austriac, prigoniri, întemnițări etc. etc., cată armele nobilei «națiunii» față de noi «naționalitățile».

Ast-fel, poporul nostru din roadele muncii sale crunte trebuie să plătească pe miniștrii străini, pe deputații străini, pe comiții supreme și întregi leghioane de alți asemenea funcționari străini.

Tot din busunarul său trebuie să contribuască el la cheltuețile imense pentru școli și profesorie streină, pentru miile de instituții maghiare, care toate împreună nu au altă menire, de cât mulțumirea privilegiatei națiuni maghiare, și calicirea materială plus degenerarea intelectuală a poporului nostru.

Ast-fel nu e nici o mirare, că poporul nostru și cu el poporul slovac, sîrbesc, rutean etc. au ajuns la sapă de lemn.

Și cum ar și putea gândi cine-va, că guverne cu desăvîșire streine și protivnice acestor popoare, să aibă inimă și pricepere pentru trebuințele lor materiale și național-culturale?

Iar de oare-ce noi Românii, și cu noi toate celelalte națiuni nemaghiare din Ungaria, nu suntem seminiți transatlantice, ca să suferim, acum la finea secolului al XIX-lea, a fi materialicește exploatați și naționalicește maghiarisați sub pretextul feudal, că națiunea genetică maghiară ar fi stăpâna noastră, de aceea suntem prigoniți cu toții, cu mic cu mare.

Intocmai precum o mamă mașteră, numai pe copilul său propriu îl proteje, numai ale copilului său trebuințe și doruri le împlinește, iar celor vitrigi nu le dă de cât fărîmături plus un suveran dispreț, tot ast-fel stăpânirea maghiară numai naționalitatea Maghiarilor o scutește și o promovează, iar naționalitățile celelalte îi sunt pedeci nesuferite, din «trădători», «Daco-Români», «Schulvereiniști» și «Panslaviști» nu ne mai scoate.

Și ce cerem noi adecă astăzi?

Cerem noi ca Maghiarii să ne dea ceva din proprietatea lor?

Cerem noi privilegii?

De la 1848 și până astăzi noi Românii nu am pretins și nu pretindem de cât aceea-ce al nostru este; pretindem drepturi naționale în puterea faptului, că suntem aici și aici voim să fim și le cerem în virtutea principiului etico-juridic suum cuique; noi pretindem să ne administrăm și să ne judecăm noi de noi în limba noastră națională, să ne alegem deputați și funcționari noi de noi nebântuiți; să ne facem așezăminte de cultură națională românească atâtea, câte noi înșine dorim și de câte noi înșine mai bine știm, că trebuință avem; cerem, cu toată hotărîrea cerem să fim recunoscuți înșine stăpâni pe a noastră soarte, și nu voim cu nici un preț sub soare să admitem, ca Maghiarii să-și aroage dreptul a ne dicta noue lecțiuni despre patriotism și fericire în viață.

Cu un cuvînt, voim să avem *de facto* și noi o patrie în lume, voim să fim și noi stăpâni pe glia seculară a părinților și străbunilor noștri, voim să eșim și noi la lumina libertății naționale, iată cauza pentru care întreg neamul românesc, cu mic cu mare

bătrâni și tineri, reclamă drepturi naționale pe al său propriu pământ.

Suntem membrii unui popor cu conștiința viă a valorii și demnității sale naționale; suntem frați de același sânge și de aceeași limbă cu Români din regatul României libere și Dumnezeu ne este mărturie, că naționalitatea părinților noștri numai moartea ne va putea-o răpi.

De 17 secolî suntem depărtați de Roma mama nemuritoare a ginții noastre, de 17 secolî am răsbit, cu toate că lanț se ținea oardele Goților, Ghepizilor, Avarilor, Hunilor, Tătarilor, Turcilor și a altor barbari, care cu foc și sabie năpădeașu asupra noastră, și prin vremurile lungi și grele ale acestor crânceni 17 secolî, păstrat-am neștirbită, sonoră și dulce limba străbunilor noștri.

Și acum când vedem, că în butul tuturilor nenorocirilor din jalnicul nostru trecut, am fi aproape de liman, acum, când după suferințe seculare am dori și noi să respirăm aerul proaspăt și recreator al libertății naționale, și acum așa ca picat națiunea «nobilă și liberală» a Maghiarilor a ne arunca în lanțuri noi, tentând din nou la exterminarea noastră națională.

La 1848 părinții noștri își vârsașu sângele lor cu profusiune, ca să ne elibereze pe noi, fiii și nepoții, de sub jugul crud al feudalității medievale, dar abia scăparăm de sub el și astăzi suntem ținuți sub jugul unei noi feudalități, a celei naționale, a acelorași clice care de secolî ne exploatează, ne asupresc și numai numirea cătușelor ne-o schimbă.

Căci întrebăm, se poate robie mai cruntă, de cât când un popor cu aspirațiuni de libertate, este reținut cu forța în desvoltarea aptitudinilor sale naționale?

Orî și ce om cumpătat și drept judecător vede, că nu noi rîvnim la proprietatea altora, nu noi atacăm, nu noi tindem a extermina națiuni, nu noi am pricinuit și nu noi exercităm despotismul, ci Maghiarii.

Din toate cele expuse este învederat, că lupta ce ne este declarată nu are caracter de partid: aci nu se combat liberali:

și conservatori pentru teorii și principii; aci este vorba de o luptă de rase, în care un întreg popor, respective mai multe popoare, trebuie să se apere în contra agresiunilor unui element grandoman și violent.

O ISTORIE A LITERATURII ROMÂNE

DARE DE SEAMĂ ⁽¹⁾

Domnul Dr. W. Rudow, cunoscut pentru viul interes ce-l poartă Românilor, a publicat în anul acesta o istorie în limba germană a literaturii române până în zilele noastre: «Geschichte des Rumänischen Schrifttums bis zur Gegenwart» etc., Wenigerode, 1892, I vol. 8°, p. 240.

Istoria despre care ne iese vorba, e o lucrare serioasă. Autorul a adunat datele trebuincioase cu o stăruință foarte mare, în deosebire în ceea ce privește pe scriitorii noștri mai noi. Cartea D-lui Rudow va produce în unele locuri oarecare nemulțumiri; căci nu este treabă nici ușoară, nici plăcută a exprima o judecată obiectivă despre lucrarea unui scriitor în viață. Dar noi susținem, că tocmai din acest punct de vedere este însemnată istoria D-lui Rudow, care ne dă o judecată obiectivă despre mulți din scriitorii noștri în viață, fie tineri, fie mai bătrâni. Acesta se vede a fi fost și scopul principal al D-lui R., când zice în introducere, că voiesce a *incerca să aprețieze lucrările literare ale Românilor*. De la primele pagine autorul face impresiunea omului muncitor: care a consultat mai tot ce s'a scris la noi, nenumărate citațiuni găsim din: Laurian, Bălcescu, Cogălniceanu, Hajdeu, Maiorescu, Xenopol, Tocilescu, I. Ghica, Alexandri, Urechia, Sbieră, Cipariu, Papiu Ilarianu, Negruzzi tatăl și fiul, Odobescu, Burada, Gherea și alții. Mai departe utilizează articole din diferite reviste. Iar acolo unde nici cărțile, nici revistele, nici ziarele nu-î dau informațiuni, D-l Rudow,

---

(1) In „Foaia Diecesană,” publicată de D-l E. Hodoș.

stăruiește a se pune în corespondență cu autorii, și pe calea aceasta își câștigă datele necesare pentru istorie: ear noi putem să-î consultăm cartea cu folos, atât cu privire la notițele biografice cât și cu privire la activitatea literară a celor mai mulți din scriitorii noștri.

Maî adaugem, că în textul cărții D-lui Rudow sunt publicate și câte-va poesii bine traduse.

Vom da acum pentru cetitorii foii noastre un scurt resumat despre împărțirea și cuprinsul ei.

În introducere se face o repede privire asupra istoriei noastre începând dela Traian și Aurelian, și trecând la invasiunile barbare, la Slavî, la întemeerea statelor române de peste Carpați, apoi la Turci și Fanarioți, la relele unor Voivozi; vorbește apoi despre revoluția lui Doja; despre revoluția dela 1821, despte 1831 cu regulamentul organic; urmează evenimentele dela 1848, 56, 59, 66, 67 și 77. — Terminând introducerea și pentru a arăta, că limba română în esență nu este slavă, c latină, „*mai latină, decât chiar cea italiană*“, pag. 14, se dau câte-va probe de limbă românească alătura cu text latinesc.

Împărțirea istoriei literare o face în patru perioade: per. I. până la 1800, fără colorit național; per. II. dela 1800—1830 național-fanariot; per. III. dela 1830—1860, național francez și per. IV. dela 1860—1890, periodul național-critic, pesimist.

În periodul I. se tratează despre cărțile bisericestî, cronice cu schițe biografice despre cronicari, după aceea despre cele dintăiî încercări de poesie ale lui Dosoftei și ale Văcăreștilor.

În periodul II. vorbește despre activitatea lui G. Lazăr, Clain, Maior, Șincai, Asachi și alții mai mărunți; asupra poetilor: Konaki, Ion Văcărescu cu exemple de poesie, Cârloavă, Beldiman, V. Aaron, I. Barac, Deleanu, Țichindeal, ș. a.

În periodul III se arată influința tinerimii în urma studiilor făcute la universitățile apusului, mai ales la cea din Paris. Poeții lirici din acest period sunt: Asaki, Eliade, C. Negruzzi, Gr. Alexandrescu, C. A. Rosetti, A. Murășanu, V. Alexandri, G. Sion, Aricescu, Tăut, Baronzi, Bolintineanu. Crețeanu, ș. a. Poeții

epici: Asaki, Pan, Eliade, C. Negruzzi, Boliac (!), Filimon, Bolintineanu. Poeții dramatici: Millo, C. Negruzzi, în prima linie Alexandri. Alți scriitori ai per. II.: Câmpineanu, Bărnuț, I. Maiorescu, C. Negri, I. Ghica, A. Florian, Laurian, Bălcescu, Hurmuzaki, Papiu, Urechia, Missail, Cipariu, Șaguna, Morariu-Andreievici, Melchisedec, ș. a.

Periodul IV. ocupă aproape jumătate din cartea D-lui Rudow, și se subîmparte în șase capitole, tratând în șir despre: «1. Noa direcție, 2. Revista noastră, 3. Direcțiunea franceză (!), 4. Latiniștii (!), 5. Socialiștii și 6. Pesimiștii papagalii și alții.» Mai mult se oprește asupra celui dintâiu; în prima linie vine se înțelege, D-l Titu Maiorescu. Poeții lirici ai periodului IV. sunt: Alexandri, Eminescu, Pogor, Naum, Ganea, Scheletti, I. Negruzzi, D. D. Petrino, M. Cornea, T. Șerbănescu, Ios. Vulcan (pus de jumătate!) Maria Suci, Vărgolici, S. Bodnărescu, N. Beldiceanu, I. Lepădat, M. Pompiliu, D. C. Olănescu, Veronica Micle, Matilda Cugler, I. Nenițescu, N. Volenti, D. Zamfirescu, A. C. Cuza, I. N. Roman, Bonachi, A. Bărbăntu, Suci-Rudow, G. Coșbuc, și încă vre-o câți-va cu numele. Poeții narativi: Alexandri, L. și I. Negruzzi, Odobescu, Urechia, Ganea, Scheletti, Creangă, Slavic, Caragiale, Bengescu, Vulcan. Poeții dramatici: Alexandri, Ianov, Urechia, Caragiale, Bengescu, Vulcan. Alți scriitori din per. al IV.: Odobescu, Boerescu, P. P. Carp, E. Stătescu, I. Ghica, P. Aurelian; Doamnele: Humoreanu (!), Constanța de Dunca-Schiau (!), Lucreția Olariu (!), tratate nu fără compleșantă; mai departe Șaguna, Popea, Măngiucă, Papadopol-Calimah, Xenopol, Tocilescu, Erbiceanu, N. Densușanu, Bariț, ș. a. Apoii: Ispirescu, Fundescu, Marian, Pompiliu, Burada, Gaster, Șăineanu, Sbiera, Sevastos, ș. a. Pe urmă: Burla, Lambrior, Tiktin; Boiu, Papiu, Pușcar; Leonardescu, I. Popescu, Velovan; Bacaloglu, Babeș, Cobălcescu, Ștefănescu, Brândză, ș. a. — În cap. 2. din IV. se povestește cum s'a înființat „Revista Noastră,” vorbind despre bărbății care s'au grupat în jurul Revistei. — Cap. 3. și 4. nu prea are înțeles; cetitorul nu poate să-și facă idee lămurită nici despre «direcțiunea franceză» și mai puțin despre «latiniști.» —

Socialiștilor li-se jertfește două pagini; de n'ar fi Gherea între ei, și atât ar fi prea de ajuns, — Cap. ultim, cu titlul «Pesi-miștii papagalii și alții,» nu este precizat, care scriitorii aparțin la grupul papagalicesc, și care la alții: cei direct interesați vor ști poate mai bine.

Atât despre cuprinsul și împărțirea acestei istorii literare.

*

Am arătat la început care sunt, după opiniunea noastră, însușirile bune ale cărții din cestiune. Rămâne să arătăm unele părți, ce ni se par greșite.

E plicticos lucru, și de la o vreme ridicol, că d-l Rudow găsește o deosebită plăcere a repeta mereu că noi Români cu toate ocaziunile nu mai încetăm d'a ne preamări cu strănepoția noastră traiană, și pe temeiul originii noastre ne dăm trândăviei, precum vrea să dovedească împreună cu d-l Rudow și «Familia» de la Orade, citată de d-l R. la p. 38, unde ni se ține și o modestă lecție din morală: Nicht durch solche leeren Worte (wir sind Traians Enkel!), sondern durch selbeinige Werke hat ein Volk seine Daseinsberechtigung zu erweisen». — La p. 88 aceeaș pricină: «Väterchen Traian» la p. 139 ni spune eară și eară despre «Enkel Traians Eitelkait», cu provocare însă la d-l Maiorescu; la p. 1891 tot «Enkel Traians» cu provocare la fabula lui Alexandrescu «Pisica sălbatică și tigru», cu toate că fabulistul Alexandrescu are fabule neasemănat mai bune decât cea citată de d-l Rudow.

A ținea cu tărie la strămoșii noștri, fie ei chiar și legionarii lui Traian sau a altui împărat roman, nu este după convingerea Românilor, o însușire de combătut și de stârpit; chiar și dacă Români, oamenii din firea lor nu prea entuziaști, satirizează poate prea mult excesul în preamărirea strămoșilor. D-l Rudow a dat o dovadă, că încă nu ne cunoaște cu temeii: astăzi Români sunt trecuți binișor peste vremile latinisărilor. Ca neromân d-sa într'o istorie a literaturii s'ar cădea să ocupe paginile sale cu cestiuni mai importante. Căci admittând chiar, că mereu apelăm la Traian, mereu ne mândrim cu

latinitatea noastră (ceea ce în unele priviri nici n'ar fi tocmai păgubitor), asta n'are de loc să supere pe D-l Rudow : noé, Românilor, nu ne trece prin gând să împedecăm cu vr'o vorbă, pe nemți de a se făli bună oară cu d-l Arminius din pădurea teutoburgică, sau cu vr'un cutare Wolgeborner ori Hochwolgeborner și mai vechi decât Arminius... ori cu altul după plac.

Ne face d-l Rudow șoviniști. Dar scapă din vedere, că după cum dovedește însăși cartea de care vorbim, d sa ne întrece pe noi în șovinism național. Dacă ne permite d-l Rudow, noi am fi de părere, că limba germană ar face mai bun lucru, dacă nu s'ar opinti de a se purifica de vorbe ca «Literatur» (d-l R. zice *Schrifttum*), «Lyrik», (tot d-sa zice *Gefülsdichtung*, pentru că Lyrik ar fi «nichtssagend», p. 4) și alte vorbe vechi încețățenite deja și în limba germană. Am vrea să știm, ce face d-l Rudow, cu «Nation»? Ce face cu «Cigare»? Nu ne îndoim, că d-l Rudow sau altul, va fabrica și pentru aceste noțiuni termenii neaoși nemțești ; ba avem temerea, că la o noă ediție a cărții sale *Geschichte der Literatur*, pardon ; *Schrifttum* să o vedem îmbrăcată în litere gotice, și nu latine... Dar ce câștigă nația nemțească în urma înoirilor de felul acesta ?

Alt lucru.

Nu-î vine la socoteală d-lui Rudow admirarea și iubirea, ce o purtăm Franței.

Asta o înțelegem. Vom răspunde scurt și cuprinzător. Dacă ar fi vorba, să alegem între doi scriitori, unul german, altul francez, amândoi deopotrivă de erudiți, — vom preferi pe cel din urmă. De ce ? Prea departe am merge încercând să dovedim temeiul părerii noastre : Destul, că așa este, domnule Rudow și n'ai ce-î face : *Româniî renunță bucuros*, o spunem categoric d-lui Rudow la „*deutsche Gründlichkeit*“ (136), *pentru prețul de a câștiga claritatea scriitorului francez*. Avem convingerea, că și alte națiuni gândesc aici ca și noi.

Probabil, că în legătură cu antipatia sa francesă, d-l R. nu vorbește despre un period *slav* în istoria sa ; deși are unul fanariot.

Reproductorul.

INIMA ȘI EFECTELE VĂTĂMĂTOARE ALE ALCOOLULUI

Profesorul Richardson din Londra, explică într'un mod foarte interesant reul ce produce alcoolismul în corpul omului.

Bine-voiți, zice profesorul Richardson unui scolar al său, a pipăi pulsul meu și a înnumăra pulsațiunile. În acest timp profesorul sta în picioare.

Am numărat 74 pulsațiuni, în timp de un minut, răspunse scolarul. Profesorul, puindu-se pe scaun, și după puțin repaos, roagă pe scolarul iarăși să-î înnumere pulsațiunile.

Găsesc acum 70 pulsațiuni, răspunse tinărul. Pe urmă profesorul se culcă pe sofa și după câte-va minute cere să i-se înnumere pulsul. Acum găsesc numai 64 pulsațiuni, zice scolarul. Atunci profesorul dă explicația următoare: Când ne culcăm, seara, împlinim necesitatea ce are inima noastră de repaos. Fiind culcat, inima face zece pulsațiuni mai puțin de cât stând în picioare. În timpul somnului ea face și mai puține pulsațiuni pe minut.

Dar înmulțiți 10 cu 60 minute dintr'o oră și veți găsi că într'o oră se fac 600 pulsațiuni mai puțin, fiind culcat de cât stând în picioare; înmulțiți această sumă cu opt ore, căci cei mai mulți dorm 8 ore, și veți avea 4.800 pulsațiuni mai puțin. La fie-care pulsațiune inima aruncă 30 grame de sânge, prin urmare, în timpul nopții inima aruncă în 8 ore 14,400 grame de sânge mai puțin și aceasta repausează inima foarte mult.

Alcoolul are de efect asupra inimii ca aceasta să bată foarte des. Dacă ne culcăm după ce am bătut alcool, inima este mișcată de puterea acestui liquid și repaosul necesar inimii, se perde.

Făcând aceasta pe un timp îndelungat, se înțelege de sine căt turmentăm tocmai unul din organe, fără a cărui funcționare regulată, sănătatea nu poate fi.

Dr. Almogen.

DOË DISCURSURI ALE D-LUI I. CALENDERU

ADMINISTRATORUL DOMENIULUI COROANEI

I

La 9 curent, s'a inaugurat un local de școală foarte frumos, în satul Găinești, județul Suceava, care local s'a construit de numita administrație.

Cu această ocazie D-l Calenderu a pronunțat un discurs de mare importanță, de acea credem că facem un bun serviciu cititorilor noștri făcând o dare de seamă despre cuprinsul lui.

D'întâiu autorul arată căt de însemnat lucru este o școală pentru o comună, adăugând că acea școală se datorește părintești îngrijiri a M. S. Regelui, care ține așa de mult la școala poporului și care numai în această comună a clădit pân'acum trei școale frumoase.

Al doilea vorbește de câteva din datorile învățătorului față cu școlarii sći de orice treaptă socială ar fi, anume despre iubirea patriei, ascultarea legilor și respectarea autorităților. Cu această ocazie D-l Calenderu arată ce e patria, spuind că nu e altceva de căt familia noastră cea mare și comună, așa că iubirea de patrie, adică patriotismul, își are isvorul în iubirea familiei, scurt în iubirea părinților, lucru care se dobândește din pruncie. Când copiii se fac mari și trăesc împreună cu alți cetățeni, ei întind această iubire și asupra patriei, adică asupra concetățenilor lor cu cari sint confrății. Dar, între vârsta prunciei și a bărbăției, este vârsta școlăriei, când copiii se află sub ocrotirea învățătorului său învățătoarei, cari sint datorii «să desvolte primele începuturi ce ni le dă natura, să vorbească inimii spre a întări șoaptele ei, să apeleze la rațiunea născândă, să probeze copilului că cea ce sint părinții lui pentru dînsul, este patria la rândul ei pentru dînșii. Să-i arate că patria prin școală, biserică, justiție, armata sa chiar, în cazul când drepturile tuturor au fost încălcate de streini, îi apără, îi călăuzește. Ei trebuie să-i lămurească că patria apără liniștea, libertatea și industria lor contra orî-cărui vrășmaș, că ea le oferă când sunt

bolnavi spitalele unde sunt căutați fără plată de doctorii cei mai buni. Sentimentele copilului vor lua cu atâta mai ușor direcțiunea patriotică dată de învățător, cu cât echitatea lui naturală va veni aci în ajutorul fragedei sale rațiuni, și cu cât toate aceste afaturi, toată această învățătură sănătoasă, o primește de la o persoană pe care trebuie să fie deprinsă a o respecta și a o crede.»

După acestea, D-nu Calenderu vorbește despre legi și despre respectul lor și al dreptății ce școala este datoare să sădească în mintea și inima copilului într'un mod complet și sincer.

«Spre a asigura aplicarea legilor... orî-ce societate de oameni a înființat autorități. Față cu acest scop bine-făcător al înființării lor, oamenii cei buni sunt dator să le dea cea mai mare ascultare. Ele însă sunt întocmite în numele patriei, mama comună, în numele M. Sale Regelui, care o reprezintă și care este părintele poporului său, etc., etc.

În fine, termină făcând urări pentru M. M. L. L. Regele și Regina și pentru Alteța Sa R. Principele Ferdinand. Regretăm că spațiul nu ne permite să reproducem în întregul său acest discurs, precum și cel următor.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

II.

Tot în decursul curenteii luni s'a inaugurat la Mălini, județ Tul Suceava, o *cale ferată funiculară*, adică un drum de fier care merge prin aer, pe lanțuri întinse peste văi, prăpăstii și dealuri. Această cale ferată funiculară este făcută de domnul Tzenov, arendașul domeniului coroanei din menționata comună, dar numai după stăruința și încurajarea domnului I. Calenderu, administratorul întregului domeniu al coroanei. Cu ocazia acestei inaugurări, d. Calenderu a pronunțat un discurs de cea mai mare însemnătate, în care arată cum în așa de scurt timp s'a schimbat fața lucrurilor în acea parte a țării și aceasta numai grație sacrificiilor făcute de acea administrație. «Scopul în vederea căruia se fac acele lucrări este îmbunătățirea soartei țărânului român de munte, care nu se poate bucura de foloasele agriculturii.

«Sint fericit, adaugă oratorul, că această voinică populațiune a înțeles bine interesul său și că s'a pus serios pe muncă stăruitoare... Aceste frumoase rezultate, cui le datorim? Muncii, acestui factor universal și necesar orî-cărui civilizațiuni.»

Aci D-l. Calenderu se întinde mult asupra *muncii*, această

mamă a civilizațiunii, și dă probe înverdate despre puterea ei, așa că toate minunile ce vedem făcute de om pe fața pământului se datoresc numai muncii. Cine nu muncește nu merită nici o stimă, ba nici să mănânce.

«Sătenii, urmează mai departe oratorul, sătenii, dacă strălucitoarea civilizație ce vedem astăzi e opera muncii, aceasta să vă fie un puternic îndemn spre a adăoga cu bărbăție silințele voastre pe lângă acelea ale căror mărețe fapte le vedem. Da, să lucrați cu hotărîre pentru a aduce partea voastră de sprijin, *bine răsplătită*, industriei cea înființată administr. Dom. Coroanei, spre a revêrsa pe calea aceasta, singură sănătoasă, avuții și bună stare în această comună, faceți-vă o onoare din îndeplinirea conștiințioasă a datoriilor voastre față de noi și de acei cari vă deschid noi isvoare de muncă și noi mijloace de a vă face o viață mai bună. Știți sprijinul și ajutorul ce găsiți aci în ori-ce nevoie, etc.»

Incheerea se face cu îndemnul de a-și aminti de M. S. Regele sub a cărui ocrotire s'a făcut toate aceste îmbunătățiri.

Asemenea discursuri fac onoare D-lui Calenderu care prin îndeletnicirile sale a știut să traducă în fapt dorințele M. S. Regelui.

BCU Cluj / Central Universitatii Babeș-Bolyai

DATORIA PUBLICA

A

EUROPEI IN GENERE ȘI A ROMANIEI IN PARTE

Când un particular cumpără o moșie și n'are toți banii trebuincioși, se împrumută cu condiția ca să-și plătească datoria în curs de mai mulți ani. Tot așa fac și statele, când voesc să facă drumuri de fer și alte lucrări publice.

Europa are azi o datorie publică de aproximativ 130 miliarde și plătește anuitate de 61 miliarde pe fie-care an. Guvernul francez de la 1816—72 a împrumutat în rente perpetue de 3 și 5% enormul capital de 17.629.378.516 lei. Azi datoria publică a francezilor trece peste 25 miliarde și în fie-care an se înscrie în budgetul Statului $1\frac{1}{4}$ miliard, anuitatea acestei datorii.

Datoria publică a României la 1 Aprilie 1892 era de 1.037.372.487 lei 45 bani, capital nominal împrumutată

Suma efectivă realizată și încasată la tesaur din aceste împrumuturi se urcă la cifra de 907.286.882. lei 78 bani.

Capitalul nominal amortisat de la emisiune până la 31 Martie 1892 este de 68.592.759 lei 12 bani; mai rămânea dar capital nominal de plată la 1 Aprilie 1892 cifra de 968.779.728 lei 33 bani. Anuitatea de plată pe 1892—93 înscrisă în buget este de 56.985.007 lei 16 bani.

Datoria publică a Statului român s'a constituit în modul următor:

1. 1871. — Capitalul de construcțiune al liniei ferate Suceava-Iassy-Roman-Botoșani, 51.535.640 lei; acest împrumut se stinge în 1960 cu 7% procent anual.

2. 1875. — Renta 5% perpetuă, capital nominal împrum. 44.600.000.

3. 1880. — Obligațiuni 6% conversiunea ruralelor, capital nominal împrumutat 31.600.000 lei; se stinge în 1924.

4. 1881.—Obligațiuni 5% căi ferate (47.948.000 lei) se stinge în 1889.

5. 1881—1889. — Renta 5% amortisabilă (436.525.000 lei) se stinge în 1931

6. 1889. — Renta 4% amortisabilă externă (50.000.000 lei) se stinge în 1933.

7. 1891. — Renta 4% amortisabilă externă (43.000.000 lei) se stinge în 1935.

7. 1889. — Renta 4% amortisabilă internă (32.500.000 lei) se stinge în 1933).

9. 1890. — Renta 4% conversiunea căii ferate (lei 274.375.000) se stinge în 1923.

10. 1872. — Împrumutul 3.5% de la casa de depuneri din 1872 (9.985 320 lei 83 bani) se stinge în 1912.

11. 1875—1886 - Împrumuturile de la casa de depuneri 4% (13.303.526 lei 62 bani) se stinge în 1899.

Pentru stingerea datoriei publice, deosebit de anuitatea înscrisă în bugetul Statului, D. Ghermani, actual ministru de finanțe, a creat o *casă de amortizare* alimentată cu o parte din produsul vânzării bunurilor Statului. Cu fondurile acestei case se vor cumpăra în fie-care an titlurile rentelor emise de Stat, ast-fel se vor scoate din circulație și datoria Statului va scădea.

Reproductorul.